

ODSJEK SOCIOLOGIJA

**NASILJA U PORODICI KAO DRUŠTVENO-PRAVNI
PROBLEM**
-magistarski rad-

Kandidat

Mensur Nurović

Broj indeksa: 374/II

Mentor

doc. dr. Samir Forić

Sarajevo, juni 2021.

SADRŽAJ

1.Uvod	3
2.Nasilje u porodici	5
2.1.Fizičko nasilje u porodici	8
2.2.Emotivno nasilje u porodici.....	9
2.3.Seksualno nasilje u porodici	12
2.4.Ekonomsko nasilje u porodici	14
2.5.Uhođenje.....	14
2.6.Religijsko(duhovno) nasilje u porodici	15
2.7.Propuštanje pružanja njege i pomoći.....	16
3.Faktori koji mogu uticati na nasilje u porodici	18
4.Nasilje nad ženama	20
4.1.Posljedice nasilja nad ženama:	27
4.2.Obilježja žrtve i počinitelja.....	28
4.3.Ostanak žene u nasilnom odnosu.....	29
5.Nasilje nad muškarcima	31
6.Nasilje između braće i sestara	33
7.Nasilje nad djecom u porodici	35
7.1.Profil zlostavljača nad djecom.....	41
7.2.Zaštita djece od nasilja u porodici	42
8.Nasilje nad roditeljem/ima	43
9.Nasilje nad starijim osobama u porodici	49
10.Prijenos nasilja među generacijama	51
11.Postupanje u slučaju nasilja u porodici	53
11.1.Policija	53
11.2.Centri za socijalni rad	57
11.3.Zdravstvene ustanove	63
11.4.Odgojno-obrazovne ustanove	71
11.5.Pravosudna tijela.....	75
12.Zaključak	82
13.Literatura	85
13.1.Knjige	85

13.2.Web stranice	86
13.3.Dokumenti	88

1.Uvod

Moja temeljna intencija u ovom radu je analiza fenomena nasilja u porodici, odnosno pojavnih oblika, uzroka i posljedica ovog konkretnog društveno-pravnog problema koji se, s obzirom na disfunkcionalnost, suprotstavljenost vrijednostima i pozitivno pravnim normama ali i uređenosti u vidu normi i procedura, pojavljuje kao i konkretan društveno-pravni problem.

Istraživanja određenog vida nasilja u porodici je veoma teško jer sagovornici odnosno žrtve koje su pretrpjele nasilje u porodici tokom razgovora osjećaju određeni strah, tugu, veoma im je teško pričati i prisjećati se o onome što su preživjeli. Nasilje u porodici može imati različite uzroke a posljedice su većinom iste kao što su: razoren porodični dom, povrijeđeni ljudi, smrtne posljedice itd. U porodici nasilje podjednako pogađa oba pola ali sa sigurnošću možemo reći da su žene žrtve brutalnijeg nasilja kao što su teže povrede fizičkog ili psihičkog karaktera, kao i povrede sa smrtnim posljedicama. U ovom radu ću govoriti o nasilju u porodici, oblicima nasilja u porodici, kako se dešava nasilje među partnerima, kako se vrši nasilje nad djecom u porodici, o nasilju nad starijim ljudima kao i kako se prenosi nasilje u kroz generacije i na koji način se može reagovati u slučaju nasilja u porodici.

Kroz ovaj rad želim predstaviti sve veće povećanje nasilja u porodici kao i njene posljedice na njene članove kao i na okolinu, odnosno na cijelo društvo.

Prilikom izlaganja teksta pokušat ću objasniti sljedeće oblasti u fenomenu nasilja u porodici kao društveno-pravni problem uključujući oblike nasilje u porodici kao što su: fizičko, emotivno, seksualno, ekonomsko, uhođenje, religijsko ili duhovno nasilje, propuštanje njege i pomoći; te postupanje institucionalnog sistema u ovim slučajevima gdje nasilje u porodici razotkriva kao društveno-pravni problem.

U okviru nasilja u porodici možemo naglasiti da spada i nasilje među partnerima, a ta vrsta nasilja može imati sljedeće podjele kao što su: posljedice nasilja nad ženama, obilježja žrtve i počinitelja i ostanak žene u nasilnom odnosu.

Problem koji se u posljednje vrijeme javlja koji možemo okarakterisati kao nasilje u porodici jeste i nasilje nad djecom u porodici, gdje ću pokušati da objasnim kategoriju nasilja nad djecom, profile zlostavljača nad djecom i na koji način se može zaštititi dijete odnosno djeca od nasilja u porodici.

Kao jedan vid prekrivenog nasilja u porodici jeste nasilje nad starijim osobama u porodici i prijenos nasilja među generacijama ili kako bi stari ljudi rekli prijenos sa koljena na koljena koje je veoma teško iskorijeniti.

I na kraju, u ovom radu ću pokušati objasniti na koji način se može postupiti u slučaju nasilja u porodici, kojim institucijama se može obratiti za pomoć i koje oblike pomoći se može iskoristiti da bi se nasilje u porodici spriječilo, te naglasiti važnost prijavljivanja i konsekventnog postupanja institucija zbog čega uopšte ovaj problem tretiram ne samo kao društveni nego i kao društveno-pravni problem.

2. Nasilje u porodici

Sa sigurnošću možemo reći da nasilje u porodici ima mnogo teorija od različitih autora, gdje ću u sljedećem tekstu navesti određene teorije:

Flood (2012, str. 2) i Halilović (2007, str. 63) navode kako iako nasilje u porodici ima krivično-pravnu definiciju, u većini pravnih konteksta širom svijeta postoji i sociološka definicija. Suštinski, nasilje u porodici definira se kao „sistematski obrazac moći i kontrole koju vrši jedna osoba nad drugom, koji uključuje razne fizičke i ne fizičke taktike zlostavljanja i prisile“.

Flood (2012, str. 63) i Halilović (2007, str.63) navode da je nasilje u porodici definirano je kao: Svako djelo fizičkog, seksualnog, psihičkog, odnosno ekonomskog nasilja do kojeg dolazi u okviru porodice ili domaćinstva, odnosno između bivših ili sadašnjih supružnika ili partnera, nezavisno od toga da li učinilac dijeli ili je dijelio isto prebivalište sa žrtvom.

Definiranje nasilja u porodici je veoma teško, svaka osoba odnosno stručnjak ga definira na različit način. Nasilje u porodici jeste fenomen odnosno pojava koja se pojavljuje daleko u prošlost i koja je u određenim kulturama (društvima) prihvatljivo kao jedan vid tradicije koji su prihvatili njihovi preci. Ovaj fenomen odnosno pojam jeste najčešće nasilje između supružnika, ljudi koji žive zajedno (vandračna zajednica), jednog roditelja nad djecom odnosno djece nad roditeljima i slično. Bez obzira o kojem dijelu svijeta se radi ili državi uvijek postoji jedan vid oblika nasilja u porodici kao što su: fizičko, emotivno, seksualno, ekonomsko, uhođenje, religijsko ili duhovno, propuštanje pružanja njege i pomoći, uticaja vanjske sredine na porodicu, razlika u stepenu obrazovanja i zarade novca, različit društveni statusa.

Kroz sljedeći odlomak iz korištenog izvora pokušat ću koncizno objasniti navedene oblike nasilja:

Sedić (2016, str. 1), citirajući određene autore navodi da je: Nasilje u obitelji, pojava je na koju se tek odnedavno počinje gledati kao problem, te postoji potreba njenog proučavanja i prevencije. Definira se kao skup ponašanja čiji je cilj kontrola nad drugom osobom upotrebom sile, zastrašivanjem i manipuliranjem. Uvijek pretpostavlja zloupotrebu moći u odnosima koji se temelje na nejednakosti (Sedić, 2016 prema Ajduković i Pavleković, 2000).

Ima različite ciljeve kao – eliminacija, manipulacija i dominacija, a uzrokuju ga brojni psihološki motivi i procesi poput: straha, moći, osvete, koristi, ugone i ovisnosti (Grozđanić i Sršen, 2011).

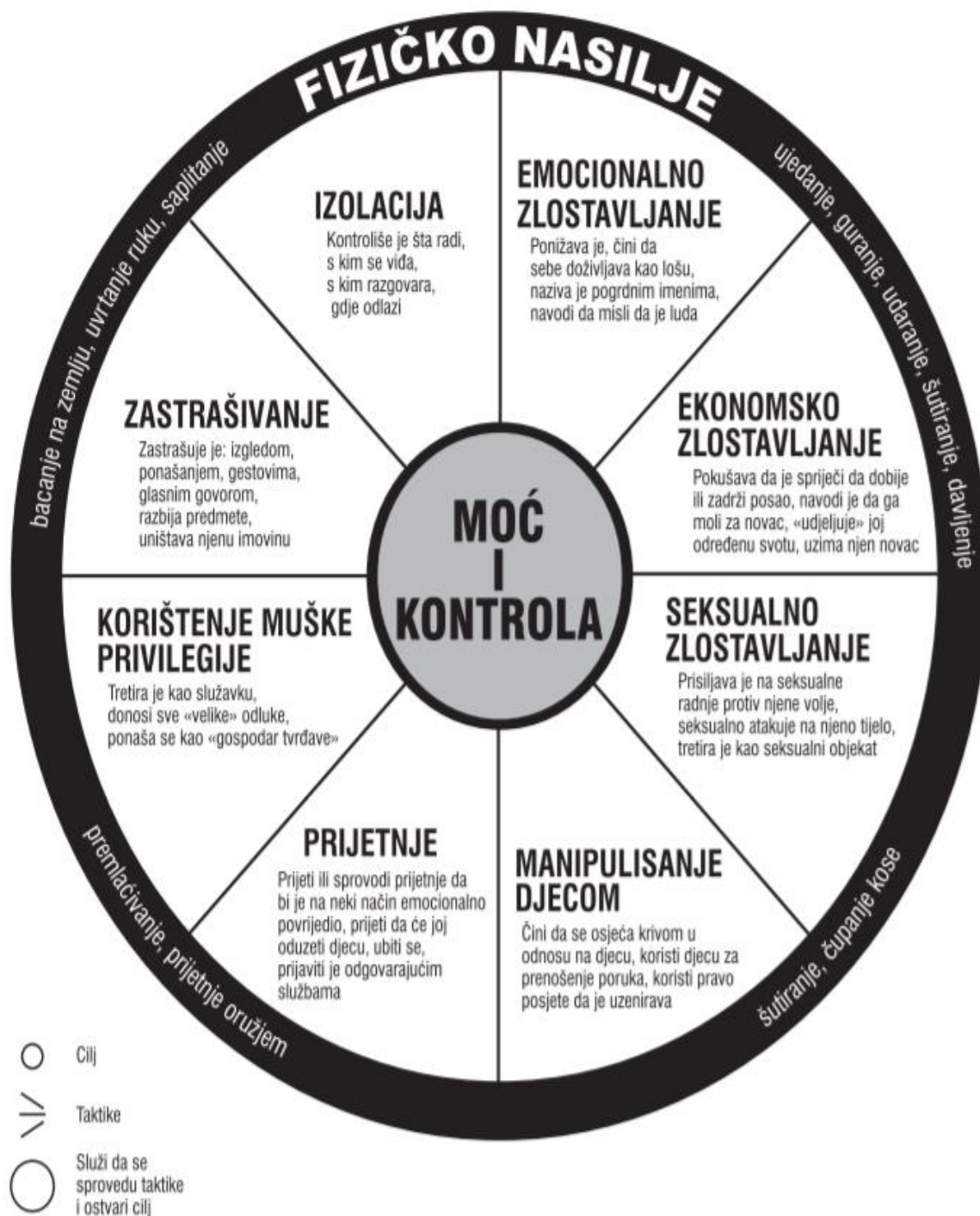
Šarić (2012, str. 7), navodi kako: Nasilje u porodici nije nova pojava. Vjerovatno postoji u porodici od pamtivijeka. No tek je nedavno prepoznato kao društveni problem.

Svijest o razornim učincima i potrebi sprečavanja nasilja u porodici počela se razvijati tek u drugoj polovini 20. stoljeća (Ajduković i Pavleković, 2000). U jednom broju „razvijenih država svijeta, od sedamdesetih godina xx stoljeća, zbog manifestnih posljedica, nasilje u porodici je prepoznato kao važan društveni i politički problem kojem se pristupilo ozbiljno, sistematski i znanstveno. Nasilje u porodici je tematizirano i ranije 1920 i 1930 od strane slovenskog ženskog pokreta (Medarić, 2011). Početkom 70-tih počelo se ozbiljnije istraživati nasilje nad ženama i nasilje u partnerskim odnosima, 80-tih godina u žarištu zanimanja stručnjaka je seksualno zlostavljanje djece, a početkom 90-tih počinje se proučavati nasilje nad starijim osobama u porodici.

Sedić (2016, str. 2), navodi da: Nasilje u obitelji kao i nasilje općenito, ima različite oblike i definicije s obzirom na stručno i znanstveno polazište. Nacionalna strategija prevencije nasilja u obitelji za razdoblje od 2008. do 2010.godine nasilje definira kao: Čin namjernog fizičkog ozljeđivanja, prisile i prijetnji ili bilo kojeg drugog postupka koji imaju za posljedicu ozljeđivanje, psihološke stresove, deprivacije ili izazivanje smrti.

Možemo reći da nasilje u porodici vrši sadašnji odnosno bivši partner i da nasilje u porodici nastaje zbog različitih problema kao što su: loš socijalni dijalog u porodici, zbog loše ekonomske situacije, ljubomore, kada jedan član porodice previše govori u društvu, otkriva tajne drugog člana porodice i slično. Do ovog vrsta nasilje ne mora doći jer se svi problemi mogu riješiti mirnim putem ali u većini slučajeva ipak pobjeđuje nasilje jer koliko god da je jedan partner smiren i staložen drugi partner će biti nasilan i histeričan u određenoj mjeri koja nanosi štetu drugom članu porodice.

Kroz sljedeću sliku koju sam preuzeo od Halilović *et al.* (2007) pokazuje nam se jedan vid nasilja koji se može vršiti¹ :

¹ Izvor: Rodne predrasude u primjeni prava: bosanskohercegovački i međunarodni pravni okviri i praksa, Halilović *et al.* (2007., str. 32).

2.1. Fizičko nasilje u porodici

Fizičko nasilje u porodici podrazumijeva namjernu upotrebu fizičke sile nad određenom osobom radi stavljanja pod kontrolom te osobe, fizičke dominacije, nanošenje određenih povreda i slično. Ta sila može biti kao što je upotreba različitih predmeta poput: tanjira, drvene drške i slično kao i upotreba ruku odnosno nekog dijela tijela kako bi se nanijela laka ili teška fizička povreda nad određenom osobom. Žrtve fizičkog nasilja u porodici često budu žene nerijetko mogu biti i muškarci a u većini slučajeva mogu biti i djeca. Ovom vidu nasilja podliježu one osobe koje ne mogu kontrolisati druge osobe u porodici pa ih na ovaj način pokušavaju kontrolisati i nanijeti im određeni vid štete. Prilikom učestalog nasilja nanosi se sve veća i veća šteta. Nasilnici mogu biti i partneri kao i djeca, nema nekog pravila u tome. Nasilnici često nasilje vrše pod uticajem alkohola, droge, zbog nedostatku novca i smatraju da svaki vid upotrebe nasilje od njihove strane opravdan i nemaju namjeru se povući i prestati sa fizičkim povredama. Nasilnici su veliki manipulatori. Oni smatraju da svaki vid fizičkog nasilja je opravdan kao i često su to neuki ljudi koji i dalje smatraju da je muškarac dominantan u porodici, i da su žena i djeca ispod njega kao i da moraju raditi sve što on zahtjeva. Oni smatraju da su superniorniji nad drugima i često podliježu korištenju fizičkog nasilja kako bi to dokazali. U određenim slučajevima nasilnici čak prestaju da koriste fizičko nasilje nad drugim osobama kako bi ponovo stekli njihovo povjerenje. Oni se izvinjavaju, mole za oprost, kupuju darove, kako bi žrtva povjerovala da se mogu promjeniti kao i da su nasilnici u tom momentu pogriješili. Sve je to planski smišljeno kako bi žrtve i dalje ostajale u nasilnom odnosu. Kada steknu povjerenje nasilnici se vraćaju na staro i ponovo koriste jedan vid fizičkog nasilja kako bi povratili kontrolu. Izgovori nasilnika što ponovo koriste nasilje su: neadekvatno ponašanje, izgovorene riječi, odbijanje da se nešto uradi i slično.

Oblici fizičkog nasilja mogu biti sljedeći:

- 1) šamaranje
- 2) davljenje
- 3) nanošenje opekotina kao i posjekotina na tijelu
- 4) čupanje za kosu
- 5) upotreba oružja
- 6) tjeranje da se rade stvari koje ne odgovaraju žrtvama
- 7) udaranje
- 8) lomljenje dijelova tijela i slično;

Ovi oblici nasilja se koriste nad žrtvama zbog određenog vida ljutnje, ljubomore, nemogućnosti upravljanja nad određenom osobom i slično.

Fizičko zlostavljanje i zlostavljanje koje opravdavaju nasilnici ne smije se upotrebljavati ni u kojem smislu jer nema dovoljno opravdanih razloga da bi se vršilo bilo kakvo fizičko nasilje i zlostavljanje nad drugom osobom.

Kako bi žrtve zaštitile sebe od nasilja i nasilnika, mogu poduzeti sljedeće:

- 1) prijaviti se u sigurnu kuću
- 2) prijaviti nasilnika policiji
- 3) utočište tražiti kod braće, sestara, roditelja (bliže odnosno dalje porodice)
- 4) steći ekonomsku nezavisnost od nasilnika i napustiti ga i slično;

2.2. Emotivno nasilje u porodici

Emotivno nasilje u porodici podrazumijeva korištenja emocija kako bi se nanijela određena šteta nekoj osobi i uvijek držala pod kontrolom radi poniženja, manipulacije partnerom kako bi se ispunili ciljevi, ismijavanje, stalne kritike i slično. To podrazumijeva upotreba emocija kako bi određena osoba se osjećala loše odnosno odgovorna za sve loše što se dešava u zajedničkom životu.

U određenim slučajevima emotivno nasilje ima iste posljedice kao i fizičko nasilje čak i gore posljedice na žrtvu nasilja jer ona kroz cijeli život smatra da osjeća ovu vrstu nasilja i teško joj je da se prepusti drugom partneru. Pomoću emocija nasilnik kontroliše žrtvu.

Oblici emotivnog nasilje mogu biti:

- 1) ismijavanje i ponižavanje
- 2) stalne kritike
- 3) prebacivanje krivice na žrtvu
- 4) ucjenjivanje emocijama (prijetnja razvodom)
- 5) ignoriranje i degradiranje
- 6) kontinuirani verbalni napadi na žrtvu i slično;

Emotivno nasilje ima negativan uticaj na žrtvu. Žrtva poslije nasilja propituje svoje postupke, gdje je pogriješila, ima određeni strah od osвете, ima osjećaj krivice, sramote od drugih ljudi, prihvata sva poniženja koja su upućena prema njoj i smatra da je to njena greška.

Kada se nasilje dešava tokom dužeg perioda žrtva ga prihvata i ne želi da potraži pomoć zbog određene krivice kao i sramote. Žrtva smatra da emocionalno nasilje koje se dešava od njenog partnera odnosno djece ili roditelja jeste njena krivica i da treba da se promijeni.

U određenim slučajevima žrtva je sama kriva što joj se dešava takav vid nasilja (emocionalno nasilje) jer svojom šutnjom prikriva nasilje koje se vrši nad njom i može se desiti da žrtva izvrši samoubistvo jer ne može da podnese nasilje nad njom koje se dešava a nema snage i volje da napusti nasilnika.

U emotivnom nasilju u porodici možemo navesti i roditelje kao zlostavljače odnosno svjesno ili nesvjesno emocionalno zlostavljanje roditelja nad djecom.

Turčinović (2020) tvrdi da emotivno nasilje možemo podijeliti na dva tipa i to:

- 1) Pretjerano zaštitničke roditelje,
- 2) Roditelje sa nerealnim očekivanjem prema djetetu;

Ova dva primjera roditelja koja je navela Turčinović ću pokušati da objasnim u sljedećem tekstu:

Pretjerano zaštitničke roditelje možemo navesti kao roditelje koji se previše zaštitnički odnose prema svojoj djeci. Ova vrsta roditelja ne želi da im dijete proživljava nikakvu vrstu emocionalnog nasilja. Na svaki mogući način ih pokušavaju da zaštite, zabranjuju im određene stvari poput druženje sa ljudima, odlazak na drugim mjestima, pronalazak partnera (muža ili žene), samovoljno razmišljanje, sticanje životnog iskustva i slično.

Roditelji sa nerealnim očekivanjem prema djetetu su vrsta roditelja koja u životu nisu uspjeli da ostvare ništa spektakularno pa preko svoje djece žele da ostvare neostvarene snove. Oni djeci nameću mnoge stvari koje ih ne zanimaju niti žele da se bavi tim stvarima.

Nad djecom se vrši veliki pritisak sve dok ne ispune njihove zadane ciljeve ili ne pod kleknu pritisku. U bilo kojem slučaju djeca doživljavaju veliki pritisak koji ostavlja velike emocionalne ožiljke koji ih prate tokom cijelog života.

Turčinović (2020) smatra da: Ipak najveći broj roditelja koji su karakterizirani kao zlostavljači pokazuju trajno negativan stav prema djetetu, doživljavaju dijete kao teško, ne

uživaju u tom odnosu te svoje negativne osjećaje prema djetetu prepisuju ponašanju djeteta ili neprimjerenim reakcijama djeteta na njihove odgojne postupke. Ovi roditelji često dijete doživljavaju kao zločeste te kao da se ono namjerno ponaša na određeni način samo da bi ih izazvalo, zato reagiraju na dijete na način da su verbalno agresivni, koriste pogrdne i štetne riječi, prijete ili se fizički ili emocionalno udaljavaju od djeteta, stvarajući „emocionalni vakum“, socijalnu izolaciju i osjećaj usamljenosti što ima dodatne štetne učinke na rast, razvoj i sveopće dobro stanje djeteta.

Iz ovoga možemo uvidjeti da djeca koja trpe emocionalno nasilje od roditelja imaju štetne posljedice na svoje zdravlje (fizičko i psihičko). Ova djeca često imaju problema u životu kao što su: imaju problema sa zakonom, stalno traže pažnju, povučena su, agresivna, imaju problema da se integrišu u društvo, bježe od kuće, odaju se porocima (alkoholu, drogi, kocki) i slično.

Navest ću znake emocionalnog nasilja (Braun., 2017) na koje bi žrtva trebala da pazi:

- 1) Ismijavanje
- 2) Mislite da ste vi krivi
- 3) Odjednom vam treba „zaštita“
- 4) Sprema vam iznenađenje
- 5) Manipuliše sa vama
- 6) Obeshrabruje vas
- 7) Umesto komplimenta-kritika
- 8) Nema empatije
- 9) Uvek grešite
- 10) Finansijska kontrola
- 11) Ljudi misle da ste se promenili
- 12) Jedva čekate da budete sami
- 13) Demonstrira moć;

Znaci emocionalnog zlostavljanja (Kantonalna javna ustanova „Porodično savjetovanište“ 2008, str. 37) mogu biti:

- 1) tuga i potištenost
- 2) strah
- 3) nesigurnost
- 4) nepovjerljivost

- 5) zabrinutost
- 6) krivlja
- 7) usamljenost;

Ove emocionalne znake koje sam naveo od određenih autora, žrtva neće nikada prihvatiti jer je zaljubljena u nasilnika i nikada neće prihvatiti da nasilnik vrši emocionalno nasilje nad njom (žrtvom).

Ona će na svaki mogući način to poricati iako ima dovoljno dokaza da trpi emocionalno nasilje. Veoma je teško izaći iz ovakvog vrsta nasilja jer žrtva neće da prihvati realnost nego prihvata „fantaziju“.

2.3. Seksualno nasilje u porodici

Prema WHO (2020): Seksualno nasilje je bilo koji seksualni čin, pokušaj ostvarivanja seksualnog čina, neželjeni seksualni komentar ili prijedlog koji je usmjeren protiv osobe i njezine seksualnosti, a koji može potčiniti druga osoba bez obzira na odnos sa žrtvom ili situaciju u kojoj se nalaze. Karakterizira ga upotreba sile, prijetnje ili ucjene za ugrožavanje dobrobiti i/ili života same žrtve ili njoj bliskih osoba.

Seksualno nasilje u porodici podrazumijeva prisiljavanje osobe na sex bez njenog pristanka. Ova vrsta nasilja podrazumijeva ponižavanje na svaki mogući način, degradiranje, trgovanje ženama u svrhu prostitucije ili pornografije, incest, silovanje, budu povrede fizičke i psihičke prirode i slično. Povrede psihičke prirode često budu dugotrajne i neizlečive.

Kada nasilnik ne dobije potvrdu za seksualni odnos koristi fizičku silu, zastrašivanje, prijetnje kako bi imao prisilni seksualni odnos sa osobom koja to ne želi.

Možemo reći da seksualno nasilje najčešće dešava se nad ženom u braku ili u partnerskoj vezi. Žrtva dobiva fizičke i psihičke povrede koje utiče na njeno zdravlje kao i buduće seksualne odnose sa istim osobom ili nekom drugom.

Oblici seksualnog nasilja mogu biti:

- 1) silovanje
- 2) udaranje tokom seksa
- 3) povrijeđivanje dijelova tijela
- 4) korištenjem psovki i uvreda tokom seksa;

Jedan od uzroka seksualnog nasilja u porodici može biti droga, alkohol (pripito stanje), sumnja u varanje, ljubomora i slično.

Kao jednu vrstu seksualnog nasilja možemo uzeti u obzir i tjeranje na prostituciju. Nasilnici tjeraju žrtve (žene) kako bi imali neželjene odnose sa drugim ljudima u svrhu dobivanja određene novčane svote odnosno usluga.

Žrtve su prisiljene da imaju odnos sa drugim osobama zbog straha od nasilja od nasilnika koje može biti:

- 1) prebijanje
- 2) sakaćenje dijelova tijela
- 3) prijetnja smrću
- 4) prijetnja nanošenja povreda i ubistvom bližih članova porodice;

Nerijetko se dešava da i članovi porodice prodaju žensku osobu nasilnicima koji se bave prostitucijom u cilju zarade određene svote novca.

Nasilnici tom prilikom oduzimaju dokumente od žrtve i primoraju ih da zarađuju za njih prostitucijom. U ovim slučajevima žene žive u strahu i nemaju motiva da pobjegnu od nasilnika kao ni mjesto gdje bi se sakrile pa žive u strahu i primorani su da se bave prostitucijom. Dešava se da žrtve ne mogu podnijeti teške psihičke i fizičke uvjete u kojima borave i primoranost zbog prostitucije pa se često dešava da izvrše samoubistvo.

2.4. Ekonomsko nasilje u porodici

Ekonomsko nasilje u porodici podrazumijeva oduzimanje od osobe svu vrijednu imovinu koju je stekla, oduzimanje plate odnosno novca, podnošenje izvještaja o troškovima, zabrana korištenja vlastitih sredstava bez odobrenja i opravdanih razloga, zabrana zaposlenja, zabrana kupovine obroka na poslu, česti dolasci na posao zbog nepovjerljivosti i slično.

Ekonomsko nasilje jeste jedna vrsta nasilja koja nije toliko fizički vidljiva u odnosu na druge vrste nasilja. U ovom nasilju osobi se zabranjuje da stekne ekonomsku nezavisnost kako bi se određena osoba mogla kontrolisati u svakom mogućem smislu. Porodici odnosno žrtvama je onemogućeno da dođu u kontakt sa novcem. U slučaju da im je novac potreban kako bi stekli osnovne uvjete za život često moraju moliti kako bi ga dobili. Kada ne bi dobili novac, nasilnik kao jedan vid kazne zbog traženja novca upotrebljava fizičku silu ili psihičko maltretiranje i poniža žrtavu.

Zbog nasilnika i njihovih zabrana žrtve teško mogu steći ekonomsku nezavisnost jer im je zabranjen rad odnosno bilo koja mogućnost da se obezbjedi ekonomska nezavisnost.

U slučajevima kada je žrtvama bilo dozvoljeno da rade, nasilnici su pratili svaki njihov pokret, plata se morala donositi nasilniku, dešavali su se nenadani posjeti na poslu i vršeno je psihički pritisak na žrtvu. Žene odnosno žrtve koje su bile dovoljno hrabre, prijavljivali su nasilnike policiji, napuštale ga i prijavljivale se u sigurne kuće ili odlazile kod bliže rodbine na dalji život.

Ekonomsko nasilje jeste nasilje u kojem se žrtva dovodi u ovisan položaj gdje teško može opstati bez nasilnika.

Kao jedan vid ekonomskog nasilja možemo reći da je ne plaćanja alimentacije, gdje muškarac na svaki mogući način pokušava da izbjegne plaćanje alimentacije. U određenim slučajevima napušta posao i ostaje bez primanja samo da ne bi platio alimentaciju.

2.5. Uhođenje

Uhođenje je veoma teško objasniti. Od kada su se počeli uvoditi zakoni o uhođenju njega je lakše objasniti. Uhođenje podrazumijeva jedan vid nasilja u porodici. On nastaje kada partner ne vjeruje svom partneru, odnosno kada je bolesno zaljubljen u svog partnera. Tada dolazi do

uhodjenja gdje se prati svaki pokret te osobe, provjerava se na društvenim mrežama, provjerava se njegov mobitel (pozivi, poruke), ispituje se o svim osobama koje je srela i pričala sa njima (ko su, šta hoće), upotreba detektora laži i slično.

U ovom nasilju se dešava veliki psihički pritisak a ne rijetko i fizičko nasilje zbog nepovjerenja i sumljanja u istinitost odgovora. Psihički pritisak nastaje usred metalnih poremećaja kao što su: dubilji poremećaji ličnosti, paranoidne i šizofrene ličnosti.

Nerijetko se dešava da se plaća privatni detektiv kako bi pratio osobu i njeno kretanje. Uhođenje jeste jedan vid bolesne ljubomore gdje se dešava psihičko i fizičko nasilje i nema se povjerenje prema osobi koja se voli.

Uhođenje su objasnili psihijatri i psiholozi. To objašnjenje je navela Landeka (2017) u svom članku: „Psihijatri i psiholozi često povezuju pojam proganjanja sa mentalnim poremećajima, a posebno sa stanjem patološkog narcizma (Meloy 1998, str. 18), kojim se osoba brani od odbijanja i gubitaka, poniženja i počinje da napada svoj objekat ljubavi.“

U ovom citatu nam je objašnjene osobe koje uhode. Ove osoba ne prihvata odbijanje i napuštanje pa na različite načine pokušava da pridobije izgublenu osobu.

Žrtva veoma teško se može riješiti osobe koja je uhoditi pa nerijetko koristi sredstva koja su određena zakonom odnosno osobu koja je uhodi prijavljuje policiji, podnosi privatnu tužbu, traži sudsku zabranu.

2.6. Religijsko (duhovno) nasilje u porodici

Religijsko (duhovno) zlostavljanje u porodici podrazumijeva fizičko ili psihičko nasilje pod otkrivenjem religije kao i nametanje određene vjere i vjerovanja protiv volje porodice.

U ovim slučajevima možemo navesti da porodica se seli u komunu gdje se nalaze porodice odnosno ljudi koji imaju isto vjerovanje. Ako osoba nije istog mišljenja, ona trpi razne torture (fizičko ili psihičko nasilje) jer nema isto mišljenje kao ni vjerovanje.

Osobe koje uđu u komunu sa svojim porodicama, veoma im je teško napustiti komune jer su izolirani od vanjskog svijeta na svaki mogući način. U svijetu imamo slučajeva gdje je član porodice trpila određene vidove nasilja zbog religije.

U prošlosti se znalo zbog religije da se vrši samopovređivanje, ubistva, samoubistva.

Šarić (2012, str. 33) navodi: „U literaturi se spominje i duhovno zlostavljanje koje uključuje korištenje vjere i duhovnosti osobe u smislu iskorištavanja, manipuliranja i kontroliranja osobe, ismijavanje njihovih vjerovanja, nepoštivanje njihove duhovnosti u smislu ponašanja i uopće tradicije.“

Iz ovog citata možemo zaključiti da su ljudi na razne načine pokušavali (pokušavaju) da iskoriste druge ljude kako bi zadovoljili svoje ciljeve, bez obzira koliko štete nanose drugim ljudima.

Najgori vid religijskog odnosno duhovnog nasilja u porodici jeste tako zvano „ispiranje mozga“ gdje je nasilnik uvijek u pravu i ne bira sredstva kako bi ispunio taj cilj a žrtva htjela ili ne mora da ispunjava njegove uvjete i da prihvati njegovo mišljenje iako je u određenim slučajevima nije ispravno ali ga prihvata zbog straha od nasilja koje je može zateći zbog odbijanja njegovog mišljenja.

2.7. Propuštanje pružanja njege i pomoći

U ovom dijelu rada ću pokušati objasniti na koji način se vrši propuštanja njege i pomoći u porodici.

Pružanje njege i pomoći članu porodice može iz temelja promijeniti njihov život kao i navike.

Oblici pružanja njege i pomoći odvija se:

- 1) u slučajevima pada i lomljenja dijela dijela, srčanog udara, moždanog udara
- 2) u slučajevima starenja, te ukoliko je
- 3) uzrokovano određenim bolestima
- 4) uzrokovano nesrećama;

Propuštanje njege i pomoći se vrši kada se nakon puštanja iz bolnice ili saznanja za potrebom pomoći. Žrtvi se ne omogućuje bolnički krevet, invalidska kolica i druga pomagala koja su joj potrebna za dalji nastavak života.

Žrtvi se otežava na svaki mogući način i vrše se fizičke povrede nad žrtvom.

Prema žrtvi vrši se i psihičko maltretiranje gdje joj se ne omogućuje dijalog sa drugim ljudima, govori joj se da je to zaslužila, zašto je porodici na teret i slično.

U određenim slučajevima porodica ostavlja žrtvu čitav dan zaključanu u kući, bez omogućene hrane, ne pomaže joj se u hodanju, u slučajevima kada padne na pod prođe se pored nje, ne želi da joj se pomogne.

Možemo reći da najveći problem propuštanja pružanja njege i pomoći starijem članu porodice leži u kućnom odgoju mlađih članova porodice jer oni imaju podršku od starijih članova porodice za takvo ponašanje. Iako je takvo ponašanje pogrešno članovi porodice nastavljaju da se ponašaju „loše“ prema starijem članu porodice sve do njegove smrti ili do smiještanja u starački dom jer ne žele da se brinu o njima.

3.Faktori koji mogu uticati na nasilje u porodici

Postoji mnogo faktora koji mogu uticati na nasilje u porodici i oni su veoma opširni i potrebno je mnogo vremena da bi se objasnili.

U ovom dijelu teksta ću navesti određene faktore kao i objasniti ih u kratkim crtama.

Faktori koji mogu uticati na nasilje u porodici su:

- 1) uticaj vanjske sredine na porodicu
- 2) razlika stepena obrazovanja i zarade novca
- 3) različit društveni status;

Uticaj vanjske sredine na porodicu

Uticaj vanjske sredine na porodicu je raspostranjen i utiču mnogi faktori kao što su: uticaj škole, ekonomski, socijalni, društveni, kulturni i slično. U ovom slučaju možemo navesti određeno društvo ili državu poput Indije gdje veliki uticaj na društvo imaju kultura to jest kasta u kojoj se porodica nalazi. U tom slučaju porodica koja se nalazi u određenoj kasti ne može napredovati niti padati.

Ako se porodica nalazi u kasti za siromašne ljude, ne može preći u veću klasu odnosno ne mogu se obrazovati, ne može napredovati u društvu, ne može zarađivati više novca, zabranjeno im je da imaju porodicu sa različitim kastama i slično. Dok je to na zapadu odnosno drugim državama drugačije regulisano gdje određena porodica može mijenjati svoj stalež odnosno može u društvu da napreduje ili nazaduje zavisno od svojih mogućnosti. Pružaju joj se mnoge mogućnosti poput bolje zarade, boljeg obrazovanja, poslova i slično.

Iz ovog primjera uviđamo da vanjska sredina ima veliki uticaj na porodicu.

Razlika u stepenu obrazovanja i zarade novca

Razlika u stepenu obrazovanja i zarade novca jeste jedan od faktora koji mogu najviše uticati na nasilje u porodici. Razlika u stepenu obrazovanja može uticati na partnere jer mogu imati poteškoća u komunikaciji kao i da nemaju zajedničke teme za razgovor.

Sa vremenom neusklađenost može donijeti velike probleme i razdor u odnosima u porodici.

U slučaju kada imamo osobu u porodici koja je školovanija i koja više zarađuje dešava se lagani razdor između partnera jer se ne kreću u istim društvima, ne mogu priuštiti iste stvari,

razlika u budžetu za potrošnju je velika. Dešava psihičko nasilje partnera nad drugim partnerom gdje se vremenom dešava sve veći razdor među njima a nerijetko podliježe i fizičkom nasilju. Muškarcima odnosno ženama koje imaju veći stepen obrazovanja kao i veću zaradu u početku im ne smeta razlika u tim dijelovima. Sa vremenom to počinje da stvara probleme u porodici jer partner ne može da obezbjedi primanja kao drugi partner pa se dešava psihičko nasilje partnera nad drugim partnerom. U ovim situacijama partner na svaki mogući način provocira i ponižava drugog partnera, kao na primjer: kako se ne zalaže za svoj posao, ne trudi se da napreduje, ne školuje se kako bi stekao bolji posao i bolja primanja+.

U određenim situacijama kada nasilnik uvidi da to ne djeluje na žrtvu i da je ne dotiče, upotrebljava fizičku silu kako bi je povrijedio jer ne može na drugi način da je povrijedi.

U situacijama kada partner više zarađuje i vodi dinamičan život može smatrati da njegova porodica ga sputava u vođenju takvog života, napušta porodicu i ne želi da ima nikakvog kontakta sa njom.

Različit društveni status

U ovom dijelu teksta ću objasniti uticaj različitog društveno-pravnog statusa kao jedan vid nasilja u porodici. Svaka osoba na svijetu ima određen društveni status u koji spada i zbog tog statusa određena osoba bude povrijeđena ili vrši povrijeđivanje druge osobe.

Ovdje se dešava da član porodice ima veći društveni status od drugog člana porodice.

Osoba koja ima manji društveni status često je psihički ponižavana jer se ne ponaša kao osobe većeg društveno-pravnog statusa, ne govori kao oni, nemaju isto zanimanje a nerijetko se dešava i fizičko nasilje.

Osoba koja je nižeg društveno-pravnog statusa često podnosi nasilje od partnera zbog nižeg društveno-pravnog statusa iako nema nikakvog razloga da bude ponižava i povređivana zbog toga.

U ovim kratkim definicijama sam pokušao da objasnim određene faktore koje utiču na porodicu i nasilje u porodici. Možemo reći da ima više faktora koji utiču na nasilje u porodici od ovih kojih sam naveo u tekstu ali zbog nedostatka prostora, ja nisam naveo još faktora koji mogu uticati na nasilje u porodici.

4. Nasilje nad ženama

Nasilje u porodici nad ženama je složen, univerzalan prisutan fenomen (Halilović *et al.*, 2007, str. 64) koji se može objasniti jednostavnim i pojedinačnim teorijama koje su se koristile u prošlosti. Današnja paradigma, koja u potpunosti prihvaćena od strane međunarodnih standarda ljudskih prava, priznaje strukturalnu prirodu nasilja nad ženama kao rodno zasnovano nasilje, i opisuje ovaj oblik nasilja kao jedan od ključnih društvenih mehanizama koji se koriste da prisile žene da budu u podređenom položaju u odnosu na muškarca.

Halilović *et al.* (2007, str. 64) smatraju kako je, također, poznato da se nasilje nad ženama očituje kroz historijski neravnopravan balans moći između žene i muškarca, koji je doveo do diskriminacije žene od strane muškarca.

Studija UN-a o svim oblicima nasilja nad ženama smatra da su glavni strukturalni uzroci ovog nasilja patrijarhat i drugi odnosi koji uključuju dominaciju i subordinacije, društveno-pravne kulturne norme ponašanja, običaje i tradiciju, i ekonomske nejednakosti. (Generalna skupština UN-a, Studije o svim oblicima nasilja nad ženama, izvještaj generalnog sekretara, dokument brojA/61/122/Add. 01, 06. 07. 2006, str. 28-30).

Zapravo, glavni uzrok nasilja nad ženama je rodna nejednakost. S druge strane, nasilje u porodici kao i drugi oblici rodno zasnovanog nasilja (npr. silovanje, seksualno uznemiravanje), predstavljaju jednu od glavnih prepreka za postizanje ravnopravnosti između žena i muškarca. (Halilović *et al.*, 2007, str. 64).

Šarić (2012, str. 110) smatra da pod nasiljem nad ženama se smatra bilo koji čin nasilja zasnovan na spolnoj osnovi koje rezultira ili može rezultirati fizičkom, seksualnom ili psihološkom povredom ili patnjom žene.

Navodeći ove definicije sam pokušao da objasnim na koji način se vrši nasilje nad ženama kao i da su ga mnogi autori pokušali objasniti na različite načine. Od kada čovjek zna za sebe možemo reći da vrši određeno nasilje nad ženama.

Tek u skorije vrijeme borba protiv nasilja nad ženama u određenoj mjeri zakonom određeno. Navodim sljedeći citat gdje: U međunarodnim dokumentima nasilje se počinje razmatrati tek šezdesetih godina 20. stoljeća. Jedan od najznačajnijih dokumenta za ženska ljudska prava Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena usvojena je 1979. ne sadrži nikakve odredbe o nasilju nad ženama. Konvencija definira diskriminaciju žena tek kao: ...bilo kakvo

razlikovanje, isključivanje, posljedicu ili namjeru umanjivanja ili potpunog ukidanja, priznanja, uživanja ili prakticiranja od strane žena, na temelju ljudskih prava i osnovnih sloboda u političkom, gospodarskom, socijalnom, kulturnom, civilnom ili drugom polju. Nasilje se prepoznaje kao gorući problem tek 1993. usvajanjem Deklaracije o eliminaciji nasilja nad ženama te se svrstava u prioritetno područje djelovanja u promicanju jednakosti muškarca i žena. (Šarić, 2012, str. 111).

Iz ovog citata možemo uvidjeti da je međunarodna zajednica tek nakon 1993. godinr uvidjela da postoji velika neravnopravnost između žene i muškarca, kao i da želi da zakonima pokuša da spriječi nasilje nad ženama. Iako zakoni na papiru zaštićuju žene od nasilja, u praksi je drugačije. Svi zakoni koji su donešeni, koliko god da su dobri u slučaju ako nasilje nad ženom nije prijavljeno oni su mrtvo slovo na papiru.

Prilikom istraživanja kao i razgovora sa ženama koje su se suočile sa nasiljem u porodici one su govorile kako su njihovi partneri tokom veze bili izričito pažljivi kao i nisu mogli primjetiti nasilino ponašanje sve dok nisu ušli u bračne vode. Gdje su partneri tokom stalnog boravka sa ženama počeli da pokazuju svoje pravo lice i da vrše određeni vid nasilje nad ženama.

Nasilje nad ženama se često dešava a nerijetko traje tokom čitavog zajedničkog života. Nasilje se dešava zbog ljubomore, različitog stepena obrazovanja, različite zarade, zbog razlike u prihvatanju određenog društva i slično. Veoma je teško utvrditi dal se dešava nasilje muškarca nad ženom zbog njenog stida kao i odabira partnera.

Posljedice nasilja nad ženama su:

- 1) posljedice nasilja nad ženama
- 2) obilježja žrtve i počinitelja
- 3) ostanak žene u nasilnom odnosu;

Možemo reći da ima mnogo vrsta nasilja nad ženama. Pokušat ću navesti neke od njih jer je veoma teško nabrojati sve vrste nasilja.

Prema Ćoriću i Mujezinoviću (2008) oblike nasilje nad ženama možemo podijeliti na: izoliranje, ponižavanje i degradacija, besmisleni zahtjevi, demonstracija moći i prijetnje, bespomoćnost i iscrpljenost, povremena milost, emocionalna distanca, izluđivanje i rodno nasilje.

Izoliranje:

Nerijetko smo svjedoci da osoba čim pronade partnera joj se nesvjesno zabranjuje kontakt sa ljudima (porodicom, prijateljima, kolegama i drugim ljudima).

Kako vrijeme prolazi ta osoba se izolira od drugih ljudi iako se osjeća nezadovoljno i primorana je da provodi svoje vrijeme sa partnerom iako ne želi da provodi toliki period sa njim.

Ćorić i Mujezinović (2008, str. 21, 22) navode da partner nasilnik u svrhu ženinog izoliranja koristi čitav arsenal postupaka:

- 1) odvajanje od njenih bliskih osoba, kombiniranjem brojnih zahtjeva, različitih vrsta zastrašivanja i manipulacija (kritičke primjedbe njenim prijateljima, inzistiranje na prekidu telefonskih kontakata s njima u njegovom odsustvu i sl.)
- 2) vrijeđanje prijatelja i rodbine sa ciljem da sami prestanu sa dolascima ili da ženi postane neprijatno da ih poziva
- 3) stalna prisмотра osim kada je na poslu
- 4) često je telefonski poziva, zapravo vrši „daljinsku“ kontrolu
- 5) uvjerava je da je pod stalnom prismotrom, da prati svaki njen korak
- 6) ponekad je doista i uhodi;

Ponižavanje i degradacija:

Kada žrtva izgubi svaki kontakt sa spoljnim svijetom, Ćorić i Mujezinović (2008, str. 22) navode da nasilnik pojačava svoj pritisak kroz:

- 1) „bombardira“ je pogrešnim informacijama i iskrivljenim vrijednostima
- 2) kritizira je za sve sitnije mane
- 3) stalno joj ponavlja da je loša, glupa ili luda, da je nesposobna i slično
- 4) pravi seksualne aluzije pred drugim muškim osobama u pogledu njenog ponašanja i oblačenja
- 5) sistemski je vrijeđa ili smišljeno ignorira
- 6) ponekad čak koristi ekstremne načine degradacije poput morbidnog silovanja pred vlastitom djecom ili prisiljavanjem da jede iz posude za životinje;

Zbog ovakvog ponašanja nasilnika prema žrtvi, ona dobija mišljenje da zaslužuje takvo ponašanje od nasilnika i da treba da se bolje ponaša prema njemu kako bi dobila male znake

pažnje od njega, koje bude nadu u njoj da se situacija može promijeniti i da ona može popraviti svoje postupke kako bi ponašanje nasilnika bilo bolje.

Besmisleni zahtjevi:

Ovdje možemo reći da spada izmišljanje zahtjeva kako bi nasilnik patio žrtvu na svaki mogući način poput: šta će oblačiti, kad će se obroci servirati i koja specifična hrana, ponašanje prema drugim ljudima, sa kim se može družiti i slično.

Demonstracija moći i prijetnje:

Ćorić i Mujezinović (2008, str. 23), nam navode da su emocionalni nasilnici rijetko izuzetno maštoviti i sugestivni ljudi koji mogu toliko uvjeriti i/ili zastrašiti partnericu da postiže efekte ravne onima iz arsenala fizičkih zlostavljanja kao što su:

- 1) nasilnik uvjerava ženu da jedino On zna prave načine kako ona treba raditi
- 2) okrivljuje je i u situacijama kada njegovo ponašanje i procjene izazivaju katastrofalne posljedice, što se često dešava
- 3) stalno prijeti da će je napustiti, povrijediti djecu ili druge članove porodice pa čak i da će je ubiti
- 4) uvjerava je da posjeduje natprirodne moći, zapravo vrši njeno dodatno zastrašivanje;

Bespomoćnost i iscrpljenost:

Sa vremenom kako trpi fizičko i psihičko nasilje žrtva počinje da pada pod uticaj nasilnika i sve više sama sebe uvjerava kako je glupa, nesposobna, sumlja u sebe i slično.

Povremena milost:

Kada se dešava učestalost nasilja prema žrtvi u slučaju da dobije povremenu milost ona smatra kako je to zaslužila i da će sa vremenom stanje se popraviti iako se to stanje ne popravlja.

Emocionalnu distancu Ćorić i Mujezinović (2008, str. 24) objašnjavaju kao psihološku nepristupačnost i/ili emotivnu distancu između partnera/roditelja ima razorne efekte na djecu, ali je manje poznato da one porazno djeluju i na odrasle.

Zajednička tvrdnja zlostavljenih žena je da je emocionalna distanca uobičajni obrazac ponašanja njihovih partnera prema njima cijelim nizom godina.

Osjećaj emocionalne distance često nagoni žene na pomisao da sa njima samima nešto nije u redu ako i kada požele, odnosno zatraže njegovu emocionalnu prisutnost u svom životu.

One žele razgovarati s njima, saznati čuje li njihove poruke, priželjkuju da međusobno podijele svoja osjećanja.

U nemogućnosti da prodru u svijest njegove fokusiranosti na samog sebe, svoje novine, televiziju, internet, kada mehanički osluškuje što mu govori a površno na to reagira, žena počinje osjećati vlastitu ništavost. Osjeća se kao da i ne postoji. Ukoliko se životno osamila i nema bliskih osoba da s njima podijeli svoje tegobe, sasvim se pokoleba u vrijednost svojih procjena i još više gubi svoju ionako pokolebanu sigurnost.

Izluđivanje:

Jeste jedan vid nasilja u kojoj nasilnik na svaki mogući način psihički ponižava i izluđuje žrtvu. Te vrste nasilja jeste poput: izmišljanja sitnih stvari kako bi imao razlog da ponižava žrtvu, sjećanje nekih nebitnih stvari i izluđivanje sa njima, pravljenje žrtve od sebe i slično.

Rodno nasilje:

Nije posve jasno zašto Čorić i Mujezinović u navođenju oblika nasilja rodno nasilje na posljednjem mjestu kad ono, u pojmovnom smislu, predstavlja zasebnu i izdvojenu kategoriju koja uključuje specifične oblike nasilje poput fizičkog, psihičkog i seksualnog ali ono uključuje i prethodno navedene oblike što je posve jasno iz definicije autora (2008, str. 18): „Iako se pojmovno odnosi na oba spola /roda, brojna istraživanja, statistike i životna praksa pokazuje da se rodno uvjetovano nasilje u ogromnoj većini slučajeva vrši nad ženskim spolom, odnosno rodnom. Tako se rodnom nazivaju svi oblici nasilja koje karakteriziraju upotreba ili prijetnja fizičkim i emocionalnom prisilom, premlaćivanje, seksualno uznemiravanje, uključujući silovanje, incest i pedofiliju.“ S obzirom na navedeno smatram svrshodnim da objasnim tipične oblike nasilja nad ženama kao oblike rodnog nasilja.

Fizičko nasilje:

Šarić (2012, str. 124-125) navodi da fizičko nasilje jeste nasilje protiv žene počinje, najčešće malim, „bezlazlenim“ napadima: uvredama, naguravanjem, zadržavanjem ili šamarom. Vremenom dolazi do pojačanja nasilja i posljedica kao što su masnice, iščašenja, lomovi kostiju, ozbiljne povrede glave, fraktura lobanje, lomovi vilice te do ubistva žene.

Vrlo često uz fizičko nasilje ide i uništavanje materijalnih vrijednosti (namještaj, stvari kojoj ženi predstavlja ličnu vrijednost, ličnih dokumenata).

Psihičko nasilje:

Poseban vid nasilja je psihičko nasilje, koje se očituje u svjesnom stvaranju atmosfere straha koja je dodatno sredstvo i dio dinamike nasilje protiv žena.

Strah od daljnjeg nasilja je često najmoćniji instrument pritiska. Kad to postigne, zlostavljaču nije ni potrebno primjenjivati fizičko nasilje (Šarić, 2012, str. 125).

Seksualno nasilje podrazumijeva prisiljavanje osobe na seksualne odnose, na stvari koje ne želi da radi u tim odnosima i slično.

Ćorić i Mujezinović (2008, str. 17, 18) navode primjere seksualnog nasilja prema ženama u različitim uzrastima, pokazujući tako da žene trpe nasilje, naročito seksualno, tokom praktično čitavog svog životnog vijeka.

Prije rođenja: selektivni pobačaji ženskih fetusa u nekim kulturama;

Doba dojenčadi: favorizovanje sinova i diskriminiranje ženskog potomka;

Djetinstvo/mladost: prisilni brak i trudnoća maloljetnice, ritualno obrezivanje djevojčice/sakaćenje njenih genitalija, seksualna zloupotreba od strane člana porodice ili stranih ljudi, dječja prostitucija i pornografija;

Adolescencija: silovanje djevojaka, prisilna prostitucija, trgovina djevojčicama/djevojkama i ubistva iz časti;

Odraslo doba: zlostavljanje od strane supruga (nasilje u porodici), nasilje i ubistvo zbog miraza; seksualno zlostavljanje na radnom mjestu, silovanje;

Starost: zlostavljanje udovica;

Šarić (2012, str. 102) navodi da se domaće nasilje ne događa kao izolirani incident ili kao serija izoliranih incidenata. To je kontinuirani ciklus zlostavljanja. To je obrazac ponašanja čiji su postupci ponekad zakonom kažnjivi kao: guranje, nanošenje udaraca, neispunjavanje određenih finansijskih obaveza i nekih koji nisu kažnjivi kao što su nazivanje žene pogrdbenim imenima ili uništavanje lične imovine. Sve ove radnje predstavljaju obrazac nasilja koji ugrožava sigurnost i blagostanje žene kao člana bračne i porodične zajednice.

Što znači da je okolina (komšije, prijatelji, rodbina i drugi) znala/znali da se nasilje dešava ali nisu htjeli ili nisu smjeli da reaguju i spriječe nasilje koje se kontinuirano dešava.

U svom članku Kojović (2018) je navela sljedeće: Nasilje nad ženama je jednako ozbiljan uzrok smrti i onesposobljenosti među ženama reproduktivne dobi kao i rak, a veći su uzrok bolesti i obolijevanja nego ujedinjene posljedice prometnih nezgoda i malarije.

Gdje nam navodi kako nasilje nad ženama postaje gorući problem nad kojim se treba više vremena odvojiti kao i donijeti bolje zakone za zaštitu žrtava od nasilnika.

U zaštiti žrtava od nasilnika veliku ulogu imaju i zdravstveni radnici koji liječe žrtve.

Žene u određenim slučajevima ne žele da prijave nasilnika (muža) zbog određenog straha. Kojović (2018) decidno navodi da: Žene koje su zlostavljanje češće traže zdravstvenu zaštitu za simptome i zdravstvene smetnje, čak i ne otkrivajući eksplicitno pozadinu vlastitog iskustva koje je dovelo do zdravstvene tegobe (što se vrlo često događa).

Iz tih razloga je od ključne važnosti osigurati da zdravstveni radnici budu primjereno osposobljeni za pružanja učinkovite i empatičke podrške, da znaju kako se profesionalno postaviti i reagirati, te da zdravstvene ustanove mogu pružiti sigurnu i povjerljivu zaštitu.

U ovom citatu nam se želi reći da država treba da ulaže više sredstava kako bi obučila zdravstvene radnike kako bi uočili nasilje nad ženom i prijavili ga na vrijeme kako bi spriječili dalje neželjene posljedice nad žrtvom.

Kojović (2018) je također navela određene smjernice kojih se trebaju držati zdravstveni radnici i države kao što su:

- 1) podizati svijest o značaju sprečavanja nasilja nad ženama i djevojčicama
- 2) učiti više o ovoj temi
- 3) slušati sa empatijama i pažnjom, bez osude
- 4) povezati žene koje su preživjele nasilje i u stanju su različitih potreba, sa odgovarajućim uslugama i stručnjacima za daljnju pomoć
- 5) govoriti o ovom problemu, dajući adekvatan profesionalan odgovor na nasilje prema ženama i djeci
- 6) vlade država trebaju:
- 7) jačati društvene norme
- 8) osigurati vremenski adekvatnu dostupnost i pristupačnost zdravstvenih usluga
- 9) obezbjediti edukaciju za sve zdravstvene uposlenike i davaoce usluga

10) jačati evidencije i sakupljanje podataka;

Ove smjernice na papiru su veoma jednostavne ali u praksi ih je teško postići.

Država nije zainteresovana da ulaže velika sredstva koja su potrebna da se obuče zdravstveni radnici da uoče nasilje nad ženama nego pokušavaju da zakonima obezbijede pravdu za žrtve.

Veoma je teško odrediti procenat nasilja nad ženama jer određeni dio ostane sakriven odnosno žene zbog stida i sramote ne mogu da prijave nasilje policiji koje se dešava nad njom.

Podaci pokazuju da postoji veća vjerovatnoća da žena će doživjeti nasilje od strane sadašnjih ili bivših partnera od bilo koje druge osobe (Reid, 2003 citirano prema Šarić, 2012.).

4.1. Posljedice nasilja nad ženama:

Posljedice nasilja nad ženama su dugotrajne često budu praćene tokom cijelog života jedna žene. Nasilje ostavlja različite posljedice koje mogu biti fizičke prirode kao i psihičke prirode kao i mogu biti kratkoročne i dugoročne.

Posljedice *fizičkog* nasilje mogu biti:

- 1) različite ogrebotine
- 2) modrice
- 3) slomjeni dijelovi tijela (poput ruke, noge)
- 4) sakaćenja dijelova tijela (poput grudi, lica, ženskih genitalija) i slično;

Posljedice *psihičkog* nasilja ostavljaju sljedeće posljedice:

- 1) napetost
- 2) nemir
- 3) strah
- 4) suicidalne misli
- 5) napadaji panike
- 6) depresija
- 7) zloupotreba droga i alkohola
- 8) seksualni problemi i slično;

Posljedice *seksualnog* nasilja mogu biti:

- 1) neželjena trudnoća
- 2) spolno prenosive bolesti (HIV bolesti, gonoreja-triper, hepatitis b/c i slično)
- 3) ozljeda rodnice
- 4) genitalne iritacije
- 5) urinalne infekcije
- 6) sifilis
- 7) hepatitis i slično;

4.2. Obilježja žrtve i počinitelja

Tokom vijekova se moglo vidjeti da žrtve i počinitelji imaju određene zajednička obilježja. Žrtve i počinitelji imaju historiju nasilja u porodici gdje su se vjerovatno njihovi roditelji ponašali tako i smatraju da je ispravno to ponašanje i da ni jedno drugo nije ispravno. Muškarci slabo kontrolišu bijes i nemaju nikakve vještine komuniciranja i praktikuju većinom nasilje dok žene nemaju nikakvog samopouzdanja, smatraju da su one krive i podnose uvrede psihičke prirode kao i često povrede fizičke prirode.

Žene smatraju da nisu dovoljno dobre i da moraju se bolje ponašati kako bi udovoljili svojim partnerima iako u većini slučajeva nisu uradile ništa pogrešno.

Žrtve i zlostavljače možemo objasniti na sljedeći način koji je naveden u Vodič u postupanju: Nasilje u porodici (2016, str. 29, 30):

Partnerica (partner) pod rizikom od porodičnog nasilja – *oštećena/žrtva* – može:

- 1) nemati povjerenja u profesionalce uključene u postupak, kao što su: sudija, tužilac, psiholog koji pruža podršku žrtvi kao svjedoku, sudskom osoblju, ili u ljude koji pružaju usluge u oblasti nasilja u porodici
- 2) govoriti agresivno, ironično ili bez emocija
- 3) minimalizirati ili negirati zlostavljanje, opravdavati nasilje, preuzimati tuđu odgovornost odnosno krivicu za nasilje ili negirati da se boji
- 4) ne biti u stanju da artikulira svoje stajalište ili imati poteškoća da se fokusira

5) podizati glas; žrtva se može tresti ili pokazivati druge znakove straha; također je moguće da se zlostavljana osoba ponaša stoički ili izgleda nezainteresirano

6) slagati se sa zlostavljačem da se „ništa nije desilo i da je sve to bila greška“ ili biti ambivalentna po pitanju ishoda postupka

7) zatvoriti se ili povlačiti tokom postupka;

Zlostavljač – optuženi – može:

- 1) minimizirati, negirati ili kriviti druge za svoje ponašanje ili se izvinjavati
- 2) ponašati se pristojno, „profesionalno“ i lijepo se izražavati; moguće je također da zlostavljač plače ili se na drugi način ponaša pokajnički
- 3) pažnju posvećivati svom profesionalnom ugledu ili ugledu u zajednici (npr. „Ona je ljekarka, a ja sam inženjer, zar zaista mislite da bismo mi tolerisali takve stvari?“)
- 4) koristiti neprimjeren ili rodno zasnovan pogrđan jezik
- 5) pokušati šarmirati ili prijateljski ubjeđivati da bi „razoružao“ sudiju
- 6) pokušati kontrolirati razne pojedinosti postupka
- 7) pažnju usmjeriti na svoja „prava“, a ne na sigurnosti žrtve
- 8) prebacivati odgovornost na druge, uključujući žrtvu
- 9) gledati žrtvu ili koristiti govor tijela usmjeren ka žrtvi, ne ka sudu
- 10) govoriti u ime žrtve;

4.3. Ostanak žene u nasilnom odnosu

Sa sigurnošću niko nam ne može odgovoriti zašto žene ostaju u nasilnom odnosu i zašto podnose bol. U određenim slučajevima nasilje nad ženama se završava kobno.

Iako žene trpe veliku torturu bilo fizičke ili psihičke prirode one u većini slučajeva ostaju u nasilnom odnosu jer se boje za vlastiti život, život djece, nemaju gdje otići, roditelji će ih se odreći ako napuste muža, boje se odmazde od strane partnera.

Samo najhrabrije žene prijavljuju nasilje u porodici i odlaze u sigurne kuće kako bi tražile spas za sebe i svoje dijete (djecu). Jedna od velikih prepreka zašto žene ne napuštaju svog nasilnog partnera jeste zato što nemaju nikakvih ekonomskih primanja odnosno zabranjeno im je da budu zaposlene kako ne bi stekle svoju nezavisnost.

Jedan od razloga za koji možemo reći zašto žene ostaju u nasilnom odnosu jeste da ih drži faza medenog mjeseca, gdje žene smatraju da su to sitnice kao i da njihov partner nije navikao da dijeli stvari kao i da živi sa nekim i da mu treba vremena da se navikne kao i da će promijeniti svoje ponašanje iako se ono često ne mijenja prema boljem nego kako vrijeme prolazi ono je sve gore i gore.

„Jedan od razloga jeste da žene često smatraju da su zaslužile da se nad njima vrši nasilje ili postoji strah od nasilnika a i prisutan je i sram zbog cjelokupne situacije“ (Mamula, 2004).

U rijetkim situacijama žena je napustila muža, partnera odnosno zlostavljača a da mu se nije vraćala makar jednom. U veoma malom broju slučajeva gdje su se žrtve vratile zlostavljaču i dalje nisu podnosile bilo kakve vrste torture.

U većini slučajeva gdje su i dalje podnosile nasilje žrtve su na nasilnika opet napuštale i vjerovatno se opet njemu vraćale zbog djece, sramote, nepostojanost odlaska na neku drugu sigurnu lokaciju, odbijanja rodbine i prijatelja da im obezbjedi sigurno mjesto.

Većina žena je izrazilo kajanje što su se vraćale zlostavljaču iako su imale mogućnost da mu se ne vrate ali su vjerovale u promjene koje se nisu dešavale. Sva obećanja koja su dobila od zlostavljača su tako rečeno bačena u vodu poslije nekog vremena kada se žena vratila zlostavljaču.

Veoma mali broj žena koje su se vratile zlostavljaču nisu pretrpili određeni vid nasilja kao i kajanje zbog povratka i pokušaja novog života sa svojim nasilnikom/zlostavljačem.

5. Nasilje nad muškarcima

Iako je teško zamisliti u modernom dobu, nasilje nad muškarcima se dešava.

Muškarci zbog sramote, osude društva teško prihvataju kao i priznaju da se nad njima vrši nasilje. U svijetu nema puno literature iz kojeg možemo izvući određene podatke o nasilju nad muškarcima, dijelom zbog toga što se sa neozbiljnošću shvaća nasilje nad muškarcom jer se on smatra glavom kuće odnosno jačim polom, a dijelom zbog toga što nasilje nije prijavljeno i nema mnogo razloga da se pokreće ta tema. Iako se ovaj vid nasilja teško dokazuje, kako vrijeme prolazi ono je sve više zastupljeno.

Navest ću dvije definicije nasilja nad muškarcima:

Šarić (2012, str. 117) govori da je glavni uzrok nasilja nad muškarcima leži u porastu feminizma odnosno diskriminaciji koja sprječava jednakost muškarca nad ženom u svim područjima života.

Čudina-Obradović (2006, citirano prema Šarić, 2012, str. 101) smatraju da kada se govori o porodičnom nasilju i zlostavljanju danas najčešće se pomišlja na nasilje muža nad ženom, no veliki dio emocionalnog zlostavljanja provode žene nad muževima u obliku omaložavanja, ucjenjivanja, ponižavanja i verbalnog zlostavljanja.

Kroz ove dvije definicije koje sam naveo može se zaključiti da se nad određenom skupinom muškaraca vrši nasilje od žene ali ono je veoma teško dokazati jer rijetko ko će povjerovati da muškarac kao jači pol trpi određeni vid nasilja od žene.

U ovoj vrsti nasilja u većini slučajeva se ne dešava fizički oblik nasilja, najzastupljeni oblik nasilja jeste: psihički, emocionalni i ekonomski oblik nasilja.

Nasilje koje muškarac trpi jeste: bolesna ljubomora i scene, lažne optužbe žene, pritisci što žena više zarađuje kao i da je obrazovanija od muškarca, stalni pronalasci razloga za svađanje, verbalno vrijeđanje, ponižavanjem pred prijateljima, porodicom, prijateljima o napuštanju kao i oduzimanje starateljstva.

Ako se desi da muškarac na bilo koji način suprostavi ženi ili odbije njen zahtjev dešava se da žena prijavi muškarca policiji. On teško može dokazati nasilje kao i nepravde koje se dešavaju nad njim. U ovim slučajevima zakon bude na strani žena kao slabijem polu i oduzima se starateljstvo nad djecom kao i žrtva (muškarac) mora plaćati alimentaciju.

Iako nasilnik oduzme sve što je bilo vrijedno žrtvi, on i dalje nastavlja da prijeti i vrši nasilje nad žrtvom sve dok je u mogućnosti to da radi.

Vremenom nasilje počinje da utiče na psihu muškarca. U tim situacijama on traži bilo kakvo bjegstvo od određene vrste nasilja koje mu se dešava.

Zbog nasilja ima sve niže samopouzdanje i hrabrost pa pokušava na sljedeći način da pobjegne od realnosti: u slučajevima kada radi traži izgovore da ostane duže na posao, izbjegava da dolazi kući, smanjuje kontakt sa prijateljima, porodicom, previše razmišlja gdje griješi i kako to da popravi, neretko mu dolaze i crne misli poput samoubistva i slično.

Saunders *et al.* (1988) navode da je podataka o broju muškaraca izloženih nasilju relativno malo i znatno variraju ovisno o tome je su li izvor podataka službeni podaci policije ili samoiskaz.

Pokazalo se da je žena najčešće nasilna u samoodbrani, iako je nerijetko da žena kao slabiji pol želi sebe odbraniti od osude društva kao i novčane ili zatvorske kazne pokušava da nasilje nad muškarcem pokaže kao samoodbrana.

6. Nasilje između braće i sestara

Nasilje između braće i sestara u mladosti je veoma često i teško da postoji porodica u kojoj ovakva vrsta nasilja nije postojala.

Šarić (2012, str. 157) smatra da braća i sestre ne biraju jedan drugoga, i da su oni dodijeljeni jedno drugome, vrlo često jedan drugome „ne vjeruju“ i međusobno se bore za roditeljsku ljubav. Imati brata ili sestru nije jednostavno, nije lahko, uzrokuje mnoge loše osjećaje i uzrokuje i predivan osjećaj zaštićenosti, suradnje, uči toleranciji, razumijevanju, shvaćanju svijeta. Konflikti među braćom i sestrama dešavaju se svim životinjskim vrstama, ljudi nisu iznimka. I upravo ti konflikti uče nas da moramo uvažavati tuđe mišljenje, da se učimo vještinama kompromisa i suradnji, da učimo kontrolisati ljutnju i agresiju (donekle).

Šarić nam objašnjava da iako u određenim trenucima ne podnosimo braću i sestre i vršimo nasilje nad njima ili se vrši nasilja nad nama od strane sestara ili braće možemo da mnogo stvari naučimo iz tog odnosa. Nasilje između braće i sestara nastaje vrlo rano. Kada dolazi do rođenja drugog djeteta nastaje ljubomora prvorođenog. Ljubomora nastaje zato što se ne daje više puno pažnje njemu već drugom djetetu, mora dijeliti igračke sa bratom/sestrom, osjeća se ugroženo.

Ko je imao strijeg brata ili sestru pretrpio je jedan vid nasilja kao što je: ponižavanje, izbjegavanje, ljubomora, izbjegavanje socijalnog dijaloga. Većinom nasilje vrši stariji brat/sestra nad mladim bratom/sestrom. Nasilje se vrši kako bi pokazali svoju nadmoć, borili za ljubav (roditelja, prijatelja, porodice). Nasilje koje je pretrpilo dijete od strane svoje braće/sestara ima dugotrajne posljedice. Zbog određenog vrsta nasilja koje je pretrpilo brat/sestra ne želi da ima kontakt sa drugim bratom/sestrom, izbjegava ga, nema povjerenje u njega, u podsvijesti mu je da će opet pretrpiti neki vid nasilja.

Nasilje između braće i sestara možemo podijeliti na fizičko, psihičko i seksualno.

Fizičko nasilje se koristi kada brat/sestra pruži bilo kakav otpor drugom bratu/sestri, gdje nasilnik smatra da nema drugog načina nego da upotrijebi fizičko nasilje nad žrtvom.

Fizičko nasilje može biti poput:

- 1) udaranja
- 2) šamaranja
- 3) davljenja

- 4) nanošenja modrica i rana;

Psihičko nasilje jeste jedan vid dugotrajnog nasilja koji se namjerno ili nesvjesno koristi kako bi se druga osoba ponizila na određeni naćn. Psihićko nasilje stvara dugotrajne posljedice na ųrtvi koje ga prate kroz cio ųivot.

U ovoj vrsti nasilja spada:

- 1) poniųavanja izgleda
- 2) poniųavanje pred prijateljima, porodicom
- 3) izbjegavanje u druųtvu
- 4) izbjegavanje socijalnog dijaloga sa bratom/sestrom
- 5) laganje o njima;

Seksualno nasilje jeste kada brat/sestra seksualno napastuje drugog brata/sestru.

U tu vrstu nasilja spada poput:

- 1) neprimjereno diranje i gledanje
- 2) zloupotreba i uzimanje seksualnih slika
- 3) tjeranje na seksualne odnose;

ųrtve ćesto gube samopouzdanje i smatraju kada se vrųi nasilje nad njima da su ga zasluųili i da moraju naućiti iz toga. Roditelji ćesto ne uoćavaju ili ne ųele da uoće nasilje jednog djeteta nad drugim. Smatraju da im se djeca igraju i da će djeca kako budu odrastali bolje se ponaųati jedno prema drugome.

Ali ne uzimaju u obzir da prilikom te „igre“ dijete koje je bilo ųrtva će imati dugotrajne posljedice a dijete koje je bila nasilnik će se tako ponaųati u ųivotu i pokuųati nad drugim ljudima vrųiti nasilniųtvo.

Moųemo reći da nasilnićka djeca u ųivotu se ponaųaju nasilnićko a djeca koja su bile ųrtve da ih u ųivotu uvijek trpe nasilniųtvo od nekoga.

Roditelji ćesto odgajaju stariju djecu da zaųtićuju svoju mlađu braću/sestra ali u nerijetkim situacijama se deųava da zaųtitnici upravo budu nasilnici koji vrųe neki vid nasilja nad svojom mlađom braćom i sestrama.

7. Nasilje nad djecom u porodici

Postoji mnogo definicija o nasilju nad djecom u porodici. Navest ću dvije definicije različitih autora koji objašnjavaju nasilje nad djecom u porodici:

Zelembrz (2018, str. 12) smatra da se nasilje nad djecom najčešće sastoji u isticanju pretjeranih zahtjeva u fizičkom i mentalnom pogledu (teški fizički radovi, zahtjev da se bude najbolji đak iako su dječije mentalne sposobnosti ograničene), fizičkom kažnjavanju, verbalnom vrijeđanju, zatim vike, tuče, prijetnje, izbacivanjem iz kuće, razne zabrane: druženja, oblačenja, provođenje slobodnog vremena itd.

Nasilje nad djecom u obitelji može se promatrati kao kontinuum koji se kreće od zapostavljanja pod kojim smatramo nedovoljnu brigu za razvojne potrebe i ličnost djeteta, potom zanemarivanja koje predstavlja odsustvo zadovoljavanja razvojnih i osnovnih potreba te socijalne sigurnosti djeteta, do zlostavljanja, odnosno ugrožavanja njegovog psihičkog i fizičkog integriteta (Sedić, 2016; Bulatović, 2011). Svjetska zdravstvena organizacija predlaže određenje zlostavljanja djece ili zlouporabe kao „svih oblika tjelesno i/ili emocionalnog lošeg postupanja, spolnog zlostavljanja, zanemarivanja ili nehajnog postupanja, ekonomskog ili drugog iskorištavanja, koji nanose stvarnu ili potencijalnu štetu djetetovom zdravlju, preživljavanju, razvoju ili dostojanstvu, u kontekstu odnosa odgovornosti, povjerenja ili moći. WHO (1999, str. 15).

Kroz ove definicije što sam naveo svjesno ili nesvjesno roditelje vrše nasilje nad djecom zbog nekih njihovih ne ispunjenih snova. Porodica daje nerealne zahtjeve djeci koje ima izvršiti, u slučajevima kada nisu u mogućnosti da ispune ono što im porodica nameće oni budu podvrgnuti određenoj vrsti nasilje bilo to psihičkoj vrsti nasilja ili fizičkoj vrsti nasilja.

Nasilje nad djecom ima traume koje u većini slučajeva traju cio život.

Nasilje nad djecom u porodici ostavlja velike psihološke probleme toj djeci koji se veoma teško liječe odnosno psihološke probleme nose sa sobom kroz cio život.

Postoji više vidova nasilja nad djecom a neke od njih su poput:

- 1) batinjanja - u slučaju kada dijete ne sluša, lomi stvari, pravi probleme odnosno zbog loših stvari što su uradili ovo služi kao jedan vid kazne
- 2) govor koji ih vrijeđa na bilo koji način poput vrijeđanja njihovog dostojanstva, fizičkog izgleda

- 3) uskraćivanje određenih stvari kao jedan vid kazne
- 4) kada se jedno dijete ponižava a drugo se više favorizuje gdje takvo ponašanje ostavlja duboke posljedice na dijete koje se ponižava
- 5) kada se dijete psihički ponižava jer nije kao neko drugo dijete;

Kroz određeni vid nasilja zlostavljana djeca stvaraju loše mišljenje o sebi i ponašaju se negativno i skloni su lošem ponašanju.

Karakteristike (Kantonalna javna ustanova „Porodično savjetovanište“, 2008, str. 37) koja zlostavljana djeca imaju su:

- 1) lošu sliku o sebi samima
- 2) probleme sa spavanjem
- 3) glavobolju i stomačne tegobe
- 4) smetnje u koncentraciji;

Ponašaju se:

- 1) razdražljivo
- 2) povučeno
- 3) neposlušno;

Skloni su:

- 1) laganju
- 2) izbjegavanju obaveza
- 3) delinkventnom ponašanju
- 4) slabom uspjehu u školi;

Kroz ove karakteristike možemo djelimično da primijetimo na djeci koja su zlostavljana i koja imaju određene porodične probleme koje ne žele javno da iskažu zbog bojaznosti od kazne koja će uslijediti zbog traženja pomoći od institucija i od drugih ljudi.

Oblici nasilja koje djeca podnosi u porodici možemo podijeliti na:

- 1) fizičko nasilje
- 2) psihičko nasilje
- 3) seksualno nasilje;

Fizičko nasilje odnosi se na nasilje odrasle osobe nad djetetom. Želi pokazati svoju dominaciju kroz nanošenja rana, modrica djetetu, udaranjem štapom, lenjirom, zatvaranjem u skućenim prostorima, zabranjivanjem jela i pića i slično. Odrasla osoba smatra da bez fizičkog nasilja nema dobrog odgoja.

Citirat ću dva autora koji su dali definiciju o fizičkom nasilju, definicije su:

Tjelesno ili fizičko nasilje i zlostavljanje uključuje razne oblike nasilnog tjelesnog kontakta od blagog zlostavljanja do onog koje izaziva neke ozljedu ili smrt: pljuska, povlačenje kose, nanošenje opekline, premlaćivanje, te treskanje novorodenčadi. (Čudina-Obradović, 2006; citirano prema Zelebrz *et al.* 2018, str. 14).

„Kao indikatori fizičkog nasilja nad djecom služe: povrede i prelomi nepoznatog i atipičnog porijekla, modrice i oštećenja prepoznatljivog oblika, zaplašenost, strah od fizičkog ili drugog kontakta, strah od blizine roditelja ili odraslih, izgubljen pogled i slično.“ (Milosavljević, 2003; citirano prema Šarić, 2012, str. 74).

O ovim definicijama nam je objašnjeno na koji način se vrši nasilje nad djecom u porodici i kroz koje torture prolaze od strane porodice ako ne ispune sve što porodica zahtjeva od njih.

Posljedice koje nastaju nad djetetom koje trpi nasilje u porodici su velike i većini slučajeva su dugotrajne. Posljedice mogu biti: povučenost, učestali strah od roditelja, plašljivo i nepovjerljivo ponašanje prema drugim ljudima i slično.

Psihičko nasilje podrazumijeva bilo koji vid svojesnog ili nesvjesnog psihičko poniženja i omaložavanje djeteta od strane roditelja.

Milosavljević (2003; citirano prema Šarić, 2012, str. 76) navode da se najčešće psihičko nasilje ispoljava u vidu:

- 1) emocionalne hladnoće, uskraćivanja ljubavi i pažnje
- 2) odsustva kontaktiranja sa djetetom
- 3) upotrebe pogrđnih imena ili atributa
- 4) podsmejavanje na račun izgleda, osobina ili ponašanje djeteta
- 5) vike, bezrazložnih grdnji, vrijeđanje i psovski
- 6) zabrana komuniciranja sa drugim osobama
- 7) medijski ili na drugi način podržavanja i prikazivanja nasilništva i nasilnih ponašanja, podsticanja na nasilne odnose i ponašanja
- 8) stvaranja situacije za strah i osjećanje nesigurnosti djeteta itd.;

Posljedice psihičkog nasilja koje trpi dijete od odrasle osobe su trajne i nesagledive i one mogu biti:

- 1) za svaki izlazak iz kuće odobravanje od roditelja
- 2) neće moći pronaći partnera bez odobravanja roditelja
- 3) strah od društva
- 4) mala inteligencija
- 5) mogućnost ovisnosti o drogi, alkoholu, kocki, duhanu i slično;

Seksualno zlostavljanje se može objasniti na više načina, u narednom tekstu ću citirati autore koji nam objašnjavaju na koji način možemo da objasnimo seksualno zlostavljanje:

Seksualno zlostavljanje se može definisati kao uvođenje djece i adolescenata u seksualne aktivnosti sa odraslim osobama ili bilo kojom starijom djecom, ako postoji razlika u starosti, veličini i moći, pri čemu se dijete koristi kao seksualni objekt za zadovoljenje potreba ili žudnji osoba-zlostavljača, čemu dijete nije sposobno da se odupre ili da da razborit pristanak zbog neravnoteže moći ili bilo kojeg oblika mentalne odnosno fizičke sposobnosti.(Šarić, 2012, str. 79, 80).

Seksualno zlostavljanje djece je posebno težak oblik, koji je predmet pažnje javnosti i osude. Fizičke forme zlostavljanja uključuju silovanje, incest i seksualni napad, a psihološke, verbalno seksualno zlostavljanje i ucjenjivanje. Zahtjeva poseban tretman (Vidanović, 2006 citirano prema Šarić, 2012, str. 8).

U ovim definicijama koje sam naveo je jednostavno i sažeto objašnjeno seksualno nasilje nad djecom koje se dešava, gdje djeca su nemoćna da se zaštite i trpe nasilje dugih niz godina koje ostavlja velike posljedice nad njima.

Kada se nasilje otkrije u većini slučajeva je kasno otkriveno jer su već nastale posljedice nad djecom koje će ih pratiti cijeli život i rijetko koje dijete uspije da se izvuče iz pakla posljedica koje nastaju nakon nasilja.

Ova vrsta nasilja stvara velike i dugotrajne psihološke i fiziološke posljedice nad djecom kao što su:

- 1) strah od dodira
- 2) neželjena trudnoća
- 3) oštećenje dijelova tijela
- 4) noćne more i slično;

Halilović *et al.* (2007, str. 76) sa sigurnošću smatraju da negativni efekti nasilja u porodici na djecu dobro su dokumentovani. Prema Herrenkohl (2008, str. 84-99) djeca koja žive sa nasilnicima (iako nisu primarne žrtve) vjerovatnije će i sami postati žrtve fizičkog i emocionalnog nasilja i odrastati sa brojnim drugim povezanim posljedicama.

U ovim slučajevima djeca će imati nesagledive negativne posljedice koje neće moći niti vrijeme niti stručna pomoć da im obezbjede normalan život bez određenih posljedica.

Halilović *et al.*, (2007, str. 76) smatraju da kada počinitelj djecu izlaže nasilju u porodici, ona reaguju na dva tipična nasilja: postanu tiha i povučena ili glasna i agresivna.

Djeca koja postanu tiha i povučena zbog nasilja kojeg su osjetili u porodici, veoma teško sklapaju prijateljstva, boje se nepoznatih ljudi, veoma teško se osamostaljuju i ne mogu da zamisle život bez svog nasilnika.

Djeca koja postanu glasna i agresivna zbog nasilja kojeg su osjetili u porodici tokom svog života vrše nasilje nad svojom porodicom, komšijama i prijateljima, smatraju da nasilje je riješenje u svemu i da oni uvijek moraju biti u pravu jer kada nisu u pravu i neko ih upozori na to postanu agresivni i glasni i vrše nasilje nad osobom koja ih upozorava da nisu u pravu.

Ove dvije vrste djeteta bilo da su tiha i povučena ili da su glasna i agresivna tokom svog života ostaju u tim vrstama i teško se kroz život mijenjaju jer onakvi kakvi su postali tokom djetinstva je za njih jedino prihvatljiva i ne postoji nikakvo drugo ponašanje.

Halilović *et al.* (2007, str. 77) navode u svom radu da posljedice po djecu koja su izložena nasilju i odrastaju pored nasilnika ne održavaju se samo na individualnom nivou.

Nekoliko studija je pokazalo da nasilje u porodici ima međugeneracijske utjecaje. Prema onome što Braun i Bzostek nazivaju „uznemiravajući proročanski obrazac,“ veća je vjerovatnoća da će muška djeca izložena nasilju u odrasloj dobi postati nasilnici, a da će ženska djeca kasnije tokom života biti izložena nasilju.

Prema ovom citatu možemo reći da djeca prihvataju ponašanje od svojih roditelja i da je to veoma teško promijeniti iako je takvo ponašanje loše po njih i po porodicu u kojoj se nalaze i da će vjerovatno oni svoju djecu naučiti takvom ponašanju što će trajati generacijama.

Možemo reći da nasilje koje osobe vrše u porodici je naučeno nasilje od svojih roditelja i oni će koristiti nasilje jer jedino za to smatraju da je ispravno.

Svako nasilje nad djecom ima određene psihološke traume kod njih i u većini slučajeva nastaju doživotni problemi sa kojima se djeca teško bore. Jedan od primjera nasilja nad djecom jeste kada se upoređuju sa svojom braćom odnosno sestrama ili nekom drugom djecom. U tim slučajevima se djeca degradiraju, ponižavaju, govore kako nisu dovoljno dobro, zašto ne mogu biti kao ta djeca i slično. Neki od autora su naveli slična razmišljanja u vezi posljedica koje nastaju zbog nasilja nad djecom. Tako, naprimjer, Hanan Sewwman (preveo Damir Muratović, 2009) navodi najnegativnije posljedice nasilja kao što su:

- 1) Dijete gubi samopouzdanje i postaje zbunjeno i smušeno, bez imalo vjere u sebe.
- 2) Nasilje sije strah u djetetovom srcu, i taj strah vremenom ovlada djetetom, tako da ono pod utjecajem straha počne griješiti i gubiti moć koncentracije i ispravnog razmišljanja.
- 3) Dijete koje trpi nasilje, slabe je ličnosti i u podređenom je položaju među svojim vršnjacima i drugovima; u većini slučajeva, ono trpi nasilje i od njih zbog toga što nema samopouzdanja i vjere da je u stanju da se samo brani, i vrlo je teško popraviti predhodno razorene i uništene stvari u dječijoj duši.
- 4) Postoji velika mogućnost da će ova djeca patiti od mnogih duševnih bolesti poput depresije, duševne uznemirenosti, nestabilnosti i drugih.
- 5) Dijete ne zaboravlja prizore i scene nasilja. Ona ostaju u njemu, rastu sa njim, ostavljajući trag na njegovu ličnost.
- 6) Nasilje utječe na dijete i ostavlja svoje korijene u njegovoj duši. Ono će u budućnosti postati glava porodice i postoji velika mogućnost da ono nasilje koje je ono preživjelo na sebi, primijeni na svojoj djeci ili u obrnutom slučaju, da im da punu slobodu, ne koristeći nikakav vid strogosti prema njima, jer mu nije drago da mu djeca pate od onoga od čega je on patio. Međutim, i uživanje potpune slobode, donijet će, također, njegovoj djeci mnoge probleme koji opet, u svojoj osnovi, proističu iz nasilja koje je otac doživio na svojoj koži ranij, što ga je nagnalo da svojoj djeci da apsolutnu slobodu koja će ih iskvariti.
- 7) Nasilje rađa prijezir i mržnju u srcu onoga nad kojim se ono sprovodi. Stoga možemo naći neke porodice u kojima nema nikakve međusobne porodične povezanosti, čak staviše, djeca su otuđena i razjedinjena, i ne osjećaju nikakvu ljubav i poštovanje prema svojim roditeljima zbog toga što oni prema njima nisu milostivi i saosjećajni, već grubo i nasilni, i nažalost imamo mnoge druge slične primjere.
- 8) Nasilje ponekad nagna djecu da se osvete svojim roditeljima nečim što oni vole ili da ih svjesno i ciljano osramote. Tako npr. Da bi uzvratilo na učinjeno mu nasilje, dijete želi da ukalja ugled porodice pa svjesno i namjerno krade. Ono ne želi da krade, nego

hoće da se osveti svojim roditeljima nanoseći im poniženje i kaljajući im ugled na ovaj ili na neki drugi način, ovim ili onim postupkom i djelom koje je u stanju da učini.

- 9) Opći neuspjeh i duhovna klonulost koja kroz život prati dijete nad kojim se čini nasilje uveliko je raširena pojava i jedna od posljedica nasilja. Može se manifestovati i trajati tokom djetetovog školovanja ili pri ostvarivanju društvenih veza i tome sl. Ovaj neuspjeh i malodušnost uništava budućnosti i prosperitet djeteta, a naročito ako je ono samo ubijeđeno u svoj vlastiti neuspjeh i beskorisnost;

Kroz ove oblike nasilja autorica nam je htjela pojasniti kakve posljedice djeca imaju kada se vrši neki oblik nasilja nad njima kao i da te posljedice traju kroz čitav život i veoma teško ih djeca mogu zanemariti.

U određenim slučajevima djeca koja su pretrpila određeni vid nasilja smatraju to da je ispravno i oni ga kasnije prenose svojoj djeci i tako se to ponavlja generacijski i veoma ga je teško iskorijeniti.

7.1. Profil zlostavljača nad djecom

Psiholozi su utvrdili psihološki profil roditelja koji zlostavlja dijete: to je osoba s vrlo niskim osjećanjem samopoštovanja, koja se često i sama osjeća ugroženom od drugih, nesigurnom ne samo u porodičnoj nego i u radnoj sredini i zbog toga ima izraženu želju za kontrolom i dominacijom. (Šarić, 2012, str. 83).

U većini slučajeva se kao zlostavljač nad djecom smatra muškarac.

Profil zlostavljača u većini slučajeva je sličan i on se odnosi na to da su preživjeli teške traume u životu odnosno djetinstvu. Vjerovatno su bili podvrgnuti istim situacijama i zlostavljanjima pa im je urođeno i smatraju da je jedino takvo ponašanje ispravno.

Nerijetko zlostavljači nad djecom vide kao jedan vid osvete prema nekoj drugoj osobi ili ih društvo odbija na sve načine pa smatraju da ga djeca neće odbiti i ako odbije ih, on ih zlostavlja. U posljednjem periodu ne mora značiti da je samo muškarac zlostavljač nerijetko se dešava da zlostavljač bude i majka, brat, tetka, tetak.

U određenim slučajevima zlostavljač može biti i majka odnosno maćeha nad djecom jer nisu htjeli u svom životu da imaju djecu ali silom prilika su ih dobili i ispoljavaju svu negativnu energiju nad djecom.

Veoma je teško shvatiti ko je zlostavljač u porodici jer oni u okruženju se ponašaju normalno, pokušavaju da budu prijatelji sa svima, imaju dobre odnose sa komšijama, porodicom ali stvarnost je drugačija za njegovu porodicu koja zna pravu istinu i boji se zlostavljača i njegovog nasilja.

7.2. Zaštita djece od nasilja u porodici

U većini situacija od nasilja u porodici djecu zaštićuje drugi roditelj odnosno u nerijetkim situacijama država zaštićuje djecu od nasilja u porodici. Kao jedan vid zaštite djece od nasilja u porodici uključuje se i centri za socijalni rad koji na zakoniti način pokušavaju da zaštite djecu od nasilja. U situacijama gdje nasilje nad djecom vrši roditelj, drugi roditelj zahtjeva rastavu (razvod braka) kako bi zaštitio svoje dijete (djecu) i pronalaze svoju sigurnost negdje drugo.

U situacijama kada država zaštićuje djecu od nasilja u porodici roditelji se kažnjavaju zatvorskim ili novčanim kaznama kao i zabranama prilaska. Ta djeca se smještaju kod određene bliže ili dalje porodice kako bi normalno mogli nastaviti svoj život a u nerijetkim slučajevima se smještaju u drugim porodicama koja su izrazila želju da usvoje djecu ili u domovima za nezbrinutu djecu.

8. Nasilje nad roditeljem/ima

Kad se kaže „nasilje u porodici“ obično se misli na agresivne roditelje i dijete kao žrtvu. Ali zapravo zastrašujući je broj obrnutih slučajeva: kad djeca maltretiraju svoje roditelje koji obično o tome šute iz srama. (Amelie Richter, 21. 12. 2016.).

Prema web portalu „Praktičan život“: Nasilje nad roditeljima je bilo koje ponašanje-postupak koji je namjerno štetan za roditelje ili ima namjeru tjelesno, psihološki povrijediti ,učiniti financijsku štetu, osiromašiti ili uspostaviti prisilnu kontrolu nad roditeljima, a to se to odnosi i na sve verbalne oblike nasilje.

Nasilje nad roditeljima nije samo rezultat disfunkcionalnih obiteljskih odnosa, već je povezano i s poremećajima u ponašanju djeteta i emocionalnim poremećajima.

National Clearinghouse on Family Violence (2003) bilježi da ova skupina mladih u nekim slučajevima ima ADHD, bipolarni poremećaj ili shizofreniju iako većina nema mentalnih bolesti. Zabilježeni su i poremećaj privrženosti, disruptivni poremećaj ponašanja te poremećaj učenja (Cottrel i Monk, 2004 citirano prema Ibabe, Jaureguizar i Diaz, 2009).

Agresivno ponašanje adolescenata samo je jedan u nizu mogućih simptoma ozbiljnih psihičkih poremećaja (Zloković, 2009 citirano prema Sedić, 2016, str. 22), koji se nerijetko teško dijagnosticiraju, a kod roditelja izazivaju osjećaj srama i krivice.

Možemo reći da ima mnogo definicija koje objašnjavaju nasilje nad roditeljem/roditeljima, ja sam naveo neke koje najbolje objašnjavaju da se nasilje dešava nad roditeljem/roditeljima i da ga je veoma teško iskorijeniti i dok je ljudi takva vrsta nasilja će se dešavati.

Iako roditelji ne mogu da priznaju zbog stida i sramote kao i ne žele da priznaju da se vrši nasilje nad njima od strane djece. Tek kada nastupe lakše i teške tjelesne povrede roditelji prijavljuju svoju djecu policiji i socijalnim radnicima. Kada roditelji ne prijavljuju djecu zbog nasilja, često ih prijave komšije, prijatelji kao i slučajni prolaznici koji su prisustvovali nasilju djece nad roditeljima.

Nasilje djece nad roditeljima prelazi u društveni problem za koji nadležne institucije nemaju pravo rješenje. (Boračić-Mršo, 29. 10. 2009.)

Prema ovome citatu možemo da shvatimo da je veoma teško naći rješenje kojim bi se spriječilo nasilje djece nad roditeljima jer nad djecom djeluje mnogo faktora koji ih tjeraju da rade to što rade.

Faktori mogu biti:

- 1) uticaj okoline
- 2) uticaj prijatelja
- 3) uticaj medija i novina
- 4) nemogućnost roditelja da obezbjede djeci što im traže i slično;

Iako je teško zamisliti da neko može vršiti nasilje nad svojim roditeljima to se dešava veoma često u modernom dobu. Bez obzira koje je dobi dijete ono može vršiti nasilje nad svojim roditeljima.

Nerijetko se dešava da djeca pretjeraju odnosno ne dobiju ono što su zahtijevali pa u bijesu i ne mogućnošću da se kontroliraju izvrše ubistvo jednog roditelja. U slučajevima kada se radi o samohranom/razvedenom roditelju, djeca to iskorištavaju na svaki mogući način i vrše određeni vid nasilja nad roditeljem kako bi dobili ono što žele.

Mlađi punoljetnici nasrću na roditelje usljed nedostatka novca za slobodan način života, pa i za poroke, dok je za uzrok kod starijih počinitelaca uglavnom borba za imovinu, odnosno dokazivanja prava vlasništva djece nad onim što su stekli njihovi roditelji. (Šarić, 2012, str. 169).

U posljednje vrijeme nasilje nad roditeljima se ne dešava samo kući nego se dešava i van kuće odnosno na drugim mjestima. Svjedoci smo takvog ponašanja djece. Roditelji su najveći krivac zbog toga što se vrši nasilje nad njima.

Loš odgoj, pokušaj da se omogući djeci sve što poželev, odobravanje na svaki zahtjev, otac i majka zanemaruju svoju roditeljsku dužnost, dijete se osjeća odbačeno, nesigurno, roditelji previše popuštaju djeci i slično. Kada se desi da roditelji/roditelj ne može ispuniti zahtjev tada nastaju problemi. Djeci kojoj nije udovoljeno zahtjevima počinju stvarati probleme kao što su: buka, galama, plač, ležanje po podu. U ovim situacijama vrši se psihički pritisak da se dobije ono što se želi, u situacijama kada se i ne dobije ono što se želi, nerijetko djeca koriste fizičko nasilje kako bi dobili ono što žele od roditelja.

Kada se to dešava vani roditelji kako bi spriječili dalju neugodnu situaciju omogućavaju djeci stvari koje su tražile.

Prilikom odrastanja djece zahtjevi postaju sve više nerazumniji pa roditelji se nalaze u sve većem problemu da ispune zahtjeve djece. Kada djeca odrastu i kada od roditelja dobiju odgovor koji im ne odgovara odnosno da im ne mogu ispuniti njihove zahtjeve dešava se nasilje nad roditeljima.

U određenim situacijama djeca vrše nasilje nad roditelje kad su pod uticaj određenih opoljnih sredstava kao što su droge, alkohol kao i kad su pod uticaj lošeg društva koji ga savjetuje da treba vršiti nasilje nad roditeljima kako bi dobio ono što želi kao i da su oni dužni da ga izdržavaju sve dok su živi.

Kada vrše nasilje nad roditeljima djeca vrše prvo psihički pritisak pa ako se time ne dobije željeni rezultat počinje se koristiti i fizičko, materijalno i seksualno nasilje.

Psihičko nasilje definira se na sljedeći način:

Pod psihičkim ili emocionalnim oblicima, smatra se nazivanje pogrđnim imenima, kritiziranje, ponižavanje i podcjenjivanje roditeljskog posla, prijetnje samoozljeđivanjem, obeshrabrivanje, prijetnje, psovanje, vikanje, podcjenjivanje pred drugim osobama – prijateljima, rodbinom, susjedima, bježanje od kuće, nerealistični zahtjevi te igranje „psiholoških igara. (Horsburg, 2012 citirano prema Sedić, 2016, str. 7).

Ovaj citat je primjer na koji način su djeca spremna da utiču na svoje roditelje kako bi im obezbjedili stvari koje oni zahtjevaju iako im roditelji nisu u mogućnosti da im ispune te zahtjeve.

Veoma je teško promijeniti ovo ponašanje djeteta jer je ono naviklo da dobija sve što želi i neće birati psihološki pritisak/psihološke igre kako bi dobilo ono što želi.

Fizičko nasilje podrazumijeva:

Neposrednim tjelesnim nasiljem smatra se ozljeđivanje kao što je udarac dlanom, šakom, nogom ili različitim predmetima, štipanje, čupanje, grubo povlačenje i uvrtnje udova, ugrizi, opekotine, nagnječenja, gušenja, fraktura, gađanje predmetima te pokušaj ubojstva i ubojstvo. Onemogućavanje korištenja sanitarnih prostorija, uskraćivanje konzumiranja hrane i pića, zaključavanje te prisiljavanje na težak fizički rad se također smatra tjelesnim nasiljem.

Osim neposrednog tjelesnog nasilja, javlja se i tjelesno prikriveno nasilje koje počinitelj, odnosno djeca pokušavaju opravdati slučajnošću, zabavom ili igrom. Tjelesno nasilje često

prati i emocionalno s obzirom da je napadaču cilj poniziti i degradirati žrtvu. (Zloković, 2014 citirano prema Zelebrz, 2018, str. 8).

Kada prestane da djeluje psihološki pritisak nad roditeljem/roditeljima tada djeca koriste fizičko nasilje kao vid dobivanja stvari koje žele. Defeniciju koju sam naveo objašnjava nam načine koje koriste djeca kao i vrstu fizičkog nasilja nad roditeljem/roditeljima kako bi dobili sve što požele iako je ova vrsta nasilja pogubna za njihove roditelje (roditelja).

Materijalno nasilje podrazumijeva:

Kada djeca kradu novac od roditelja, vrše prodaju porodičnih vrijednosti (zlata, srebra, namještaja i slično), posuđivanja novca u ime roditelja kod drugih ljudi, kontrolisanje novca roditelja.

Seksualno nasilje podrazumijeva:

Seksualno nasilje je svako prisiljavanje, iskorištavanje ili nagovaranje na rodoskrnuće, intimni tjelesni kontakt i bilo kakvu seksualnu aktivnost koju svojom voljom osoba ne želi ili o njoj iz bilo kojeg razloga ne može slobodno odlučiti. (Zloković, 2009, str. 61, citirano prema Zelebrz, 2018, str. 8, 9).

Seksualnim nasiljem nad roditeljima smatra se i razvratno tjelesno i verbalno ponašanje prema roditeljima, erotski dodiri, pokazivanjem spolnih organa i potraživanje istog, masturbiranje ili prakticiranje spolnog odnosa pred roditeljima, prisiljavanjem roditelja na prostituciju te silovanje. (Zloković, 2009, citirano prema Zelebrz, 2018, str. 9).

Iako postoji mnogo definicija za seksualno nasilje, zbog nedostatka prostora ja sam naveo dvije definicije koje objašnjavaju pojam seksualnog nasilja u porodici. Seksualno nasilje se može definisati na različite načine ali ono podrazumijeva bilo kakvo seksualno iskorištavanje osobe od drugog člana porodice.

Zloković (2009) su nam objasnili šta pod seksualnim nasiljem nad roditeljima smatra se:

- 1) razvratno tjelesno i verbalno ponašanje prema roditelju
- 2) erotski dodiri roditelja ili prisiljavanje roditelja na erotske dodire
- 3) pokazivanje roditelju spolnog organa ili prisiljavanje roditelja na pokazivanje svojih
- 4) masturbiranje ili prakticiranje seksa pred roditeljima
- 5) seksualno uznemiravanje roditelja-verbalno,neverbalno,tjelesno
- 6) prisiljavanje roditelja (često majke) na nemoralno ponašanje i prostituciju

7) prisile roditelja na incest, silovanje-vaginalni, oralni ili analni odnos;

Koje razorne posljedice nastaju kada se dešava silovanje zna samo osoba koja je pretrpila silovanje. Sa sigurnošću možemo reći da osoba koja je bila žrtva silovanja nikada neće biti ista jer tokom cijelog života će je pratiti traume od tog iskustva kao i izgubila je samopoštovanje i neku vrstu sigurnosti koju je imala.

Prema nekim istraživanjima koje navodi Sedić (2016, str. 14) možemo razlikovati dva osnovna tipa porodice u kojima se može javiti agresivnost adolescenata prema roditeljima, a gdje se kao ključna značajka uzima nepercepiranje roditelja kao nosilaca autoriteta.

- 1) obitelji sa neadekvatnim roditeljskim vodstvom, nadzorom, roditelji koji ne postavljaju granice jer se osjećaju krivima u slučajevima razvoda ili se osjećaju nemoćno zbog finansijskih, društvenih ili zdravstvenih razloga. U takvom okruženju bez pravila roditelji ne predstavljaju autoritet i ne preuzimaju svoju ulogu odrasle osobe, pa se adolescenti mogu okrenuti protiv roditelja te ih „kazniti“ zbog ne preuzimanje njihove roditeljske uloge.
- 2) obitelji prezastićenih roditelja koja u potpunosti negira autonomiju djeteta. Takva djeca su u potpunosti ovisna o roditeljima koji odmah ispunjavaju sve njihove želje, izbjegavajući ponašanja koja mogu uznemiriti dijete. U takvim uvjetima raste rizik da se djetetovi zahtjevi pretvore u „tiraniju“;

Navodeći ova dva primjera obitelji uviđamo da ni jedno ponašanje roditelja nije dobro i da će uvijek na kraju roditelji ispaštati zbog ne dovoljnog odgoja djece i prevelikog popuštanja u vezi svih stvari koje im djeca zahtjevaju.

Djeca počinitelji nasilja nad roditeljima i njihovi roditelji dolaze iz različitih društvenih slojeva, različitih su religijskih pripadnosti i etničkih skupina. Iako ne postoji „tip“ u koji se može svrstati i jednostavno ih kategorizirati, uočene su neke karakteristike mladih koje mogu biti prediktivne za ovaj tip nasilja. Garrido (2005, citirano prema Estevez i Gongora, 2009) tvrdi da postoje tri ključna indikatora u srednjem djetinstvu koja su povezana sa kasnijim agresivnim ponašanjem prema roditeljima u adolescenciji:

- 1) dijete pokazuje nesposobnost u razvoju moralnih emocija, poput empatije, samilosti ili ljubavi, te ima poteškoće u iskazivanju osjećaja krivnje
- 2) dijete pokazuje nesposobnost u učenju grešaka ili kazne, te iskazuje egocentrična ponašanja

- 3) dijete često laže, prijeti ili je okrutno prema braćom ili sestrama i prijateljima. U adolescenciji 1/3 ove djece iskazuje nasilno ponašanje u školi;

Ovakva djeca u budućnosti imaju velike šanse da vrše nasilje nad roditeljima kao i da ga pokušavaju da vrše nad drugim ljudima i antisocijalna su i nemaju volje kao ni interesa za učenjem u školi.

Oblici nasilnog ponašanja djeteta različiti su kod svakog od njih, te je teško utvrditi obrasce i pravilnosti. Ponašanje se može kroz odrastanje mijenjati, može prelaziti iz oblika u oblik te s vremenom slabiti. Zloković (2009, citirano prema Sedić, 2016, str. 22) je djecu zlostavljače podijelio u dvije skupine:

- 1) djeca koja nasrnu na roditelje sporadično, primjerice nakon što ih roditelji konfrontiraju s njihovim neprihvatljivim ponašanjem (npr. alkoholiziranjem), a maloljetnik potom fizički nasrne na njih
- 2) slučajevi u kojima dijete vrši psihičko, verbalno i ekonomsko nasilje, a nakon nekog vremena i fizičko nasilje nad roditeljima, zlostavljanje se odvija dugi period i roditelj ga ne prijavljuje;

Roditelji koji podnose nasilje od svoje djece većini slučajeva se izoliraju i usamljuju se kako drugi ljudi ne bi osjetili njihov sram, tugu kao i povrede koje dobivaju tokom nasilja.

U ovim situacijama roditelji se pitaju koje greške su napravili prilikom odgoja djece i dal su im pružili dovoljno ljubavi, pažnje i materijalnih stvari. Ako smatraju da nisu oni krivi za takvo djece oni otkrivaju medije, loše društvo, loše raspoloženje kod djeteta, pubertet. U nekim situacijama gdje roditelji zlostavljaju svoju djecu nakon nekog vremena osjete bijes djeteta koje je zlostavljano.

Mržnje djece nad roditeljima se stvara kada roditelji vrše fizičko i psihičko maltretiranje nad djecom pa djeca kada steknu određen uzrast počinju da fizički, psihički i seksualno zlostavljaju svoje roditelje zbog trauma i patnji koje su doživljeli tokom svoje mladosti. Ove traume ih prate tokom cijeloga života. Prilikom zlostavljanja djece, roditelji ne razmišljaju da zlostavljanje koje vrše imaju svoje posljedice i da djeca će im uzvratiti iako nisu svjesna toga zbog psihičkih posljedica koje su dobili prilikom zlostavljanja.

U slučajevima kada roditelji bespotrebno kao i previše kažnjavaju djecu za neke stvari koje su uradile, može se desiti da razviju određenu mržnju prema njima i počinju ih kažnjavati na određen način.

9. Nasilje nad starijim osobama u porodici

Starije osobe predstavljaju specifičnu skupinu društva koja je osjetljiva i ranjiva. Nasilje nad starijim osobama u porodici se većinom dešava nad osobama koje imaju preko 65 godina.

U slučajevima kada nemaju nikakvog primanja odnosno imaju male penzije a imaju djecu oni podliježu njihovoj volji kao i dobroti da ih izdržavaju. Nasilja mogu biti fizičke kao i psihičke torture koje se vrše nad starijim osobama. Nasilje može biti poput uskraćivanja novca, hrane, tjeranje na prisilan rad i slično.

Nerijetko se dešava da djeca vrše nasilje nad roditeljima zbog novca ili drugih stvari koje ne mogu dobiti mirnim putem. Nasilje je većinom psihičkog karaktera a nerijetko se dešava da bude i fizičkog oblika jer ne mogu dobiti ono što su zahtjevali. Nasilje se dešava zbog nedobivanja većeg džeparca, kupovina stvari koji oni zahtjevaju i slično.

Iz članka koji je napisala Vela Vrabc, Nina, „Ružna strana društva“ navodi se sljedeće:

Vijeće Evrope pokrenulo je 1993. godine sustavno istraživanje nasilja nad građanima treće životne dobi u 21 zemlji Europe. Pokazalo se da je nasilje nad starijim u obitelji prisutno te da je mnogo raširenije nego što se pretpostavljalo. Rezultati istraživanja pokazali su da je 8% starijih osoba izvrgnuto nasilju u obitelji. (Vijeće Europe, 1993, citirano prema Poredoš, Tošić i Grgić, 2005.).

Prema Ajduković (2003): Nasilje u obitelji može se odrediti kao skup ponašanja u kojima je cilj kontrola nad drugim osobama uporabom sile, zastrašivanja i manipuliranja. Najčešće pogađa ranjive skupine kao što su djeca, žene i starije osobe. Zlostavljanje starijih osoba može se definirati kao svako ponašanje, u sklopu ljudskih odnosa povjerenja, koje na neki način šteti starijoj osobi. Ono se odnosi na nasilje, maltretiranje i/ili zanemarivanje koje stariji mogu doživjeti od supružnika, djece, rodbine, skrbnika, djelatnika stručnih službi ili osoba u situacijama moći i povjerenja.

Prema Vrabc (2005) oblici nasilja nad starijim osobama mogu biti:

- 1) fizičko
- 2) psihičko
- 3) seksualno
- 4) financijsko
- 5) duhovno zlostavljanje

6) materijalno zlostavljanje i zanemarivanje;

U *fizičko nasilje* spadaju bilo kakvi udarci rukama, nogama koji su upućeni starijim osobama u porodici.

U *psihičko nasilje* spada nanošenje bilo kakvih psihičkih ozljeda.

U *seksualnom nasilju* spada iskorištenje starijih osoba kroz sex bez njihovog odobrenja i pristanka.

U *financijsko nasilje* spada da se starijim osobama onemogući bilo kakav izvor financijskog primanja kao i oduzimanje svakog novca koji imaju kod sebe kao i krađa istog.

U *duhovno zlostavljanje* spada ismijavanje njihove vjere, vjerovanja, tradicije i slično.

U *materijalnom zlostavljanju* i *zanemarivanju* onemogućava se starijoj osobi materijalne stvari poput bolničkog kreveta, pelena, pomagala za hodanje, lijekova i slično.

Vrši se zanemarivanje starije osobe na svaki mogući način poput ne brige o njoj, ne omogućavanja obroka, odlazak u wc, kretanja i slično.

Šarić (2012, str. 152, 153.) navodi da nasilje nad starijim može se dešavati u:

- 1) privatnost doma
- 2) u ustanovi i
- 3) strukturalno;

Za starije osobe koje žive privatno, u svojim kućama, nasilje može biti povezano s njihovom financijskom ili emocionalnom ovisnosti o članovima porodice. Kod osoba smještenih u ustanovu, zlostavljanje se može javiti kod hranjenja, kupanja, oblačenja, uzimanja lijekova i slično.

Strukturalno nasilje odvija se u okviru društva, a odnosi se na nedostatak socijalne sigurnosti i financijskih sredstava koji bi omogućili zadovoljavajuću kvalitetu života. Ovaj oblik odnosi se na diskriminirajuću socijalnu, zdravstvenu i ostalu politiku i praksu prema starijima, te neodgovarajuće i uznemiravajuće postupanje javnih službi.

Starija osoba može doživjeti više različitih oblika zlostavljanja u isto vrijeme. Zbog toga je važno da stručnjaci, ali i javnost, budu upoznati sa znakovima upozorenja za moguće zlostavljanje starijih osoba kako bi ga pravovremeno uočili i reagirali. Svaki oblik nasilja ujedno ima i različite načine na koje se vrši.

10. Prijenos nasilja među generacijama

Međugeneracijski prijenos nasilja u obitelji je teško iskorijeniti jer članovi porodice koji vrše nasilje nad drugim članovima porodice smatraju da je to jedino ispravno i da nema drugog ponašanja iako ono nanosi fizičku i psihičku bol generacijama.

Sinovi naslijeđuju očeve i generacijski smatraju da tako trebaju da se ponašaju i nikako drugačije. U većini slučajeva djeca su bila u svom djetinstvu zlostavljana pa i oni nastavljaju da zlostavljaju svoju djecu. Treba naglasiti da svako dijete oponaša svoje roditelje, kako su se oni ponašali i njihova djeca će se tako ponašati.

Svako ponašanje roditelja bilo to loše ili dobro ima veliki uticaj na djecu i oni svojim ponašanjem direktno utiču na buduće ponašanje djeteta, njihovih životnih uvjerenja, očekivanja. Sa sigurnošću možemo reći da djeca u većini situacija kopiraju svoje roditelje i njihove stavove kao i životne ciljeve. Mali dio djece ne oponaša svoje roditelje i žele da budu bolji od njih.

Roditelji koji su prošli nasilje a ne žele da ga prenose svojoj djeci stvorili su osjećaje mržnje prema nasilju, djecu vole, žele im pokazati ono što je lijepo u životu, ne žele da pate kao i njihovi roditelji. Ovi roditelji su više inteligentniji, ne žele se ponašati poput svojih roditelja, stvaraju ekonomsku sigurnost, smanjuju probleme na minimum i pokušavaju ih mirnim putem riješiti bez nasilja.

Prijenos nasilja među generacijam je u većini slučajeva nasljedan.

Šarić (2012, str. 54) smatra da međugeneracijski lanac nasilja u porodici obuhvata:

- 1) nasilje u djetinstvu
- 2) nasilje u odrasloj dobi
- 3) nasilje u partnerskim odnosima
- 4) nasilje prema ostarjelim roditeljima
- 5) nasilje prema djeci;

Šarić (2012, str. 65) navodi da su djeca koja su bili očevici nasilja među roditeljima ili su i sama bili žrtve kad odrastu češće su nasilna prema svojim partnerima ili prema svojoj djeci. Učinak nasilja u djetinstvu na međugeneracijski prijenos zlostavljanja nešto je drugačiji kod muškarca nego kod žena. Izloženost nasilju u porodici ima različit utjecaj na ponašanje muškarca i žena od djetinstva, pa do odrasle dobi i po svemu sudeći, utječe na razvoj spolnog

identiteta, odnosno usvajanje određene spolne uloge. Pritom se muškarci očito lakše identificiraju s ulogom nasilnika, a žene s ulogom žrtve. Prekid međugeneracijskog prijenosa zlostavljanja olakšava socijalnu podršku koju osoba zlostavljana u djetinstvu dobija u odrasloj dobi.

U ovom citatu se može uvidjeti da je veoma teško prekinuti međugeneracijski prijenos nasilja i da djeca nastavljaju svoje ponašanje koje su naučili od roditelja iako je ono loše.

Veoma mali broj djece ne koristi međugeneracijski prijenos nasilja koje je steklo od roditelja jer ne žele da nastave takav negativni niz ponašanja kao i vršenja nasilja nad osobama koje nisu zaslužne za ono nasilje koje su one pretrpile u mladosti.

11. Postupanje u slučaju nasilja u porodici

Postoje različiti načini postupanja u slučaju nasilja u porodici ali možemo reći da bitne uloge u sprečavanju daljeg nasilja u porodici imaju:

1. policija
2. centar za socijalni rad
3. zdravstvene ustanove
4. odgojno-obrazovne ustanove
5. pravosudna tijela;

11.1. Policija

Policija ima veliku ulogu u sprečavanju nasilja u porodici kao i omogućavanje zaštite žrtve od nasilnika. Policija sprečava da nasilnik nad žrtvom izvrši sljedeća djela koja su krivičnim zakonom zabranjena kao što su:

1. ubistvo
2. nanošenje teških tjelesnih povreda
3. fizičko i psihičko zlostavljanje
4. spolne delikte i slično;

Kada se prijavi nasilje u porodici policija je odgovorna za istragu i krivično gonjenje nasilnika u skladu sa zakonom čije djelo predstavlja krivično djelo. Pored svih obaveza koje obavljaju službenici policije, žrtve se u većini situacija prvo njima obrate za pravnu pomoć.

Zbog straha za svoju sigurnost i sigurnost djece, žrtva u većini situacija ne smije da prijavi nasilnika zbog vršenja nasilja u porodici. Kada žrtva više ne može da podnese nasilnika ona progovara o nasilju u porodici koje se dešava i prijavljuje nasilnika policiji.

Šarić (2012, str. 191) piše kako policija ima „važnu ulogu u zaštiti, sprečavanju i blagovremenom prijavljivanju počinjenog krivičnog ili prekršajnog djela“, te da je najčešće prvi organ koji je u kontaktu kako sa učiniocima djela tako i sa žrtvom. Zbog toga je „izuzetno je važno da policija reagira kod prvog prijavljivanja, bez obzira na vrstu nasilja kako se ne bi dogodila teža povreda ili smrt.“

Postupanje policijskih organa važno je kako bi se slučaj mogao pravilno i kvalitetno pripremiti za eventualno procesuiranje učinioca. Dokazi se moraju prikupiti pažljivo jer policija izlazi na mjesto događaja tako da je važan svaki detalj (tragovi, fotografisanje, iskazi, pozivanje centra za socijalni rad te kontakt sa žrtvom u smislu pružanja ljekarske pomoći). (Šarić, 2006, str. 191). Policijske zakonske ovlasti i obaveze nalažu poduzimanje svih neophodnih mjera i radnji u cilju zaštite žrtve nasilja u porodici, a što uključuje i omogućavanje pristupa medicinskoj i drugim oblicima pomoći. Također, preduzimanje uviđajnih i drugih mjera i radnji u cilju zaštite žrtve, dokumentovanja slučaja i prosljeđivanja informacija nadležnim tužilaštvu, te koordinacije sa centrom za socijalni rad i zdravstvenim institucijama spadaju u djelokrug postupanja policijskih organa u slučajevima nasilja u porodici.

Nadalje, isti autorm smatra kako je potrebno da (u) okviru policije je potrebno da postoje posebni odjeli koji bi se bavili samo problemima nasilja u porodici. Pripadnici policije bi trebali pohađati specijalizirane edukacije povodom nasilja u porodici čime bi se senzibilizirali za problem nasilja u porodici i efikasniji pristup u pružanju pomoći žrtvama nasilja. Kroz edukaciju se idenfikuju brojne prisutne predrasude i stereotipi o nasilju u porodici među policijskim službenicima. (Šarić, 2006, str. 191).

Po prijemu prijave nasilja u porodici, a prema odredbama Zakona o zaštiti od nasilja u porodici (Službene novine Federacije BiH, 20/2013) policija je dužna poduzeti sljedeće mjere i radnje:

Policija izlazi na lice mjesta po zaprimjenoj prijavi – član 16. stav 2. Zakona

Prema Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici policijska uprava ili policijska stanica je dužna po zaprimjenoj prijavi nasilja u porodici poslati policijskog službenika na lice mjesta gdje je prijavljeno nasilje u porodici, koji je dužan radi zaštite žrtve nasilja odmah poduzeti sve potrebne mjere na sprečavanju nasilja i nakon toga utvrditi činjenično stanje u odnosu na nasilje u porodici i o tome sačiniti zapisnik.

Podnošenje zahtjeva za izricanje zaštitnih mjera – član 17. stav 1. Zakona

Kada policijska uprava ili policijska stanica zaprimi prijavu o nasilju u porodici i sasluša žrtvu nasilja u porodici dužna je da podnese zahtjev za izricanje zaštitne mjere. Zahtjev se podnosi na posebnom obrascu koji je utvrđen spomenutim Pravilnikom o načinu provođenja zaštitnih mjera za počinioce nasilja u porodici koje su u nadležnosti policije.

Za podnošenje zahtjeva za izricanje zaštitne mjere nije potrebna saglasnost žrtve nasilja u porodici.

Lišavanje slobode i zadržavanja lica kada postoje osnove sumnje da je lice počinilo nasilje u porodici – član 16. stav 2. Zakona

Ovu zaštitnu mjeru policijski službenik poduzima kada izlazi na lice mjesta po zaprimljenoj prijavi nasilja u porodici. Zaštitna mjera se poduzima kada postoje osnove sumnje da je lice počinilo nasilje u porodici, te je potrebno to lice lišiti slobode i zadržati ako su ispunjeni uvjeti iz člana 153. Zakona o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine. (Službene novine Federacije BiH, br. 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09, 12/10, 8/13 i 59/14)

Policija vodi evidenciju o prijavljenim slučajevima nasilja u porodici i izrečenim zaštitnim mjerama iz čl. 11., 12. i 13. Zakona – član 40. Zakona

U cilju praćenja, izvještavanja i utvrđivanja odgovornosti po pitanju nasilja u porodici policijska uprava ili policijska stanica uspostavlja i vodi sljedeće evidencije i to:

- a) Evidenciju o podnesenim prijavama o nasilju u porodici;
- b) Evidenciju o izrečenim zaštitnim mjerama;
- c) Evidenciju o počiniocima nasilja kojima su izrečene zaštitne mjere
- d) Evidenciju o žrtama nasilja u porodici koje su štice provodenjem zaštitnih mjera;

Policija obavještava organ starateljstva o slučajevima nasilja u porodici – član 41. stav 1. Zakona

Prema Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici policijska uprava ili policijska stanica dužna je odmah obavijestiti organ starateljstva o slučaju nasilja u porodici, kao i dostaviti službene zabilješke koje vodi vezano uz slučajeve nasilja u porodici radi evidencije i prevencije.

Policijski službenik je kod predlaganja zaštitnih mjera dužan da se usmeno konsultira sa organom starateljstva o predloženoj zaštitnoj mjeri.

Po saznanju o nepostupanju po izrečenoj zaštitnoj mjeri od lica kojem je izrečena zaštitna mjera policija bez odlaganja obavještava nadležni sud, uz prijedlog za izricanje novčane kazne – član 41. stav 2. Zakona

Prema zakonu o zaštiti od nasilja u porodici policijska uprava ili policijska stanica je po saznanju o nepostupanju po izrečenoj zaštitnoj mjeri od lica kojem je izrečena zaštitna mjera

dužna bez odlaganja obavijestiti nadležni sud sa prijedlogom za izricanje novčane kazne u skladu sa članom 45. ovog zakona.

Policija podnosi službeni izvještaj zbog izvršenja krivičnog djela nasilja u porodici

Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici predviđeno je da će se novčanom kaznom u iznosu od 1.000,00 KM do 1.500,00 KM kazniti za prekršaj lice koje ne postupi prema izrečenoj zaštitnoj mjeri.

Prekršajni postupak se vodi prema Zakonu o prekršajima (Službene novine Federacije BiH, broj 63/2014)

Policija podnosi službeni izvještaj zbog izvršenja krivičnog djela nasilja u porodici

Ova aktivnost se odnosi na obavezu policijskog službenika da prema Krivičnom zakonu Federacije BiH, kada na osnovu prikupljenih dokaza utvrdi da je učinjeno djelo u vezi nasilja u porodici (Službene novine Federacije BiH, br. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14 i 46/16), podnese izvještaj nadležnom tužilaštvu o izvršenju krivičnog djela). (Hrnčić i Bečirević, 2018: 16, 17, 18, 19).

Kako bi policijski izvještaj o nasilju u porodici bio što potpuniji i kvalitetniji, korisno je sačiniti posebne obrasce izvještaja kod policije, a koji uključuju sljedeće informacije:

Nivo nasilja o ovom događaju:

- 1) jedan udarac, manja povreda
- 2) višestruki udarci, manja povreda
- 3) višestruki udarci, značajno modrilo
- 4) višestruki udarci, ozbiljna povreda
- 5) značajna bol
- 6) frakture
- 7) žrtva je tražila medicinsku pomoć
- 8) žrtva je bila krajnje uplašena
- 9) izrekao ozbiljne prijetnje
- 10) prijetio oružjem
- 11) upotrijebio oružje tokom događaja
- 12) drugo
- 13) Komentar:
  - 1) Nasilje u prošlosti:

- 2) osumnjičeni je ozbiljno povrijedio žrtvu
- 3) napadi postaju sve nasilniji i opasniji
- 4) opis napada na osnovu tragova
- 5) osumnjičeni je prijetio da će ubiti žrtvu ili sebe
- 6) zlostavljanje je uključilo prisilni seks ili napade
- 7) žrtva napadnuta tokom trudnoće
- 8) osumnjičeni napada češće
- 9) zastrašivanje žrtve
- 10) opis najtežeg napada koji je žrtva imala od istog osumnjičenog
- 11) Komentar;

Također, na drugoj stranici izvještaj mora uključivati sljedeće podatke.:

- 1) Prošlost osumnjičenog
- 2) osumnjičeni prekomjerno pije i ima problem sa alkoholom
- 3) osumnjičeni ima problem sa drogom
- 4) osumnjičeni je podvrgnut tretmanu odvikavanja od opijatskih sredstava
- 5) osumnjičeni je ozbiljno depresivan ili prijeti da će počiniti samoubistvo
- 6) osumnjičeni je i ranije evidentiran kao učinilac sličnih, istih ili drugih krivičnih i prekršajnih djela
- 7) Komentar;

(Šarić, 2012, str. 193, 194).

11.2. Centri za socijalni rad

Centri za socijalni rad, između ostalog, imaju funkciju da zaštite žrtvu od nasilja u porodici.

Najbolje objašnjenje pojma centra za socijalni rad nam je ponudio Šarić (2012, str. 232) i ono glasi:

Centar za socijalni rad je institucija polivalentnog tipa osnovana od strane države sa javnim ovlaštenjima u oblasti rješavanja o pravima građana iz oblasti socijalne zaštite, ostvarivanja uloge organa starateljstva, preventivnih djelatnosti kao i praćenja i proučavanja socijalnih problema. Funkcije centra za socijalni rad uključuje i ostvarivanje socijalnih usluga i tretmana širokog spektra sociopatoloških poremećaja različitih kategorija korisnika.

Stručna organizacija u centru za socijalni rad zasniva se na standardima i etici socijalnog rada uz učešće stručnjaka različitih profila :socijalnih radnika, psihologa, pedagoga, pravnika, a po potrebi i drugih stručnjaka.

Na web portalu JU Kantonalni centar za socijalni rad Sarajevo (KCSR) nam je objašnjeno na koji način oni djeluju:

Centar sa svojim zaposlenicima, koji čine interdisciplinarni stručni tim, u čijem sastavu djeluju profesionalci iz oblasti socijalnog rada, pedagogije, psihologije, psihoterapije, prava, ima osnovnu misiju da doprinosi izgradnji zajednice pružanjem mjera i usluga socijalne i porodično pravne zaštite svojim građanima, sa svim svojim mogućnostima i kapacitetima.

Centar u skladu sa svojim mogućnostima i kapacitetima, obezbjeđuje i pruža kvalitetnu i uspješnu neposrednu zaštitu pojedinca i porodica, koji se nalaze u stanju socijalne potrebe.

U radu su zastupljeni postupci, instrumenti i metode, čiji je cilj dijagnosticiranje, analiziranje i rješavanje slučajeva, za koji se ulože najveći dio vremena, energije i aktivnosti stručnih zaposlenika Centra.

Cilj svakog zaposlenika Centra kao profesionalca je postizanje što boljeg kvaliteta rada, te kvalitetno i uspješno pružanje usluga i zaštite svojim korisnicima, te samim tim i rješavanje socijalnih potreba.

Pružajući oblike i usluge iz porodično-pravne i socijalne zaštite, regulišući veliki broj materijalnih davanja, Centar također, pruža i mnogo nematerijalne usluge.

U domenu nematerijalnih usluga procedure su vrlo složene i pretpostavljale su specijalizovane usluge socijalnog, psihološkog, pedagoškog i pravnog rada.

U toku svog profesionalnog rada, te pružajući usluge, pomoć i zaštitu svojim korisnicima, Centar koristi multidisciplinarni i multimetodski pristup koji uključuje individualni rad, grupni socijalni rad i rad sa porodicom, te po potrebi i psihoterapeutski rad.

Šarić (2012, str. 233) smatra da centar za socijalni rad nema zakonsku obavezu da reaguje u situacijama nasilja nad ženom u porodici, ukoliko sam čin nasilja ne ugrožava interese i prava djeteta. Dakle u slučajevima kada se radi partnerima bez djece ili porodicama s punoljetnom djecom, centar za socijalni rad nije dužan intervenirati temeljom niza postojećih zakona (Porodičnog zakona, Krivičnog zakona). Ali, to ne znači da načela profesije socijalnog rada i načela djelovanja centra za socijalni rad ne pružaju jasan okvir za pružanje niza usluga

ženama koje su izložene nasilju u porodici. Jedna od tih usluga je i savjetovanišni rad centra za socijalni rad. Centar za socijalni rad ima i neke druge mogućnosti stručnog djelovanja u slučajevima nasilja nad ženom a porodici koje proizilaze iz načela i etike pomažućih profesija.

Zato su centri za socijalnu rad dužni pružati pomoć zlostavljenim ženama ako to ne piše u zakonu, prvenstveno zbog toga što je to dio etike i dio zadaće socijalnog rada.

U Porodičnom zakonu svaka osoba koja ima saznanje da se dešava neki oblik nasilja u porodici poput izrabljivanja, seksualnog nasilja, psihičkog nasilja, fizičkog nasilja i slično dužna je obavijestiti Centar za socijalni rad. Žrtve u rijetkim situacijama prijavljavaju nasilje u porodicama zbog bojaznosti većeg nasilja od strane nasilnika zbog prijave.

Prijatelji, komšije rodbina i drugi poznavaooci žrtve i nasilnika iako znaju da postoji nasilje u porodici ne žele da reaguju zbog straha od nasilnika, ne žele da se miješaju u njihove živote, ne žele da budu svjedoci na sudu i slično.

Centri za socijalni rad ne mogu ništa konkretno poduzeti dok ne budu imali informaciju odnosno prijavu da se dešava nasilje u porodici.

Kada zaprime prijavu da se dešava nasilju o porodici, Centar za socijalni rad može omogućiti jednokratnu financijsku pomoć za žrtvu, može djeci da omogućiti privremenu zamjensku porodicu kako bi ih zaštitili od nasilja, može zabraniti roditelju/roditeljima da posjećuju djecu, da imaju bilo kakav kontakt sa njima i slično a sve u cilju njihove zaštite kao i zaštite njihovih prava.

Centar za socijalni rad ima ovlašćenja da pokrene krivični postupak protiv nasilnika ali to u praksi se ne dešava često. Glavni razlog leži u tome da centar za socijalni rad (socijalni radnik) pokušava da pomiri porodicu i popravi njihove odnose. Pored ovog razloga centar za socijalni rad ne može pokrenuti krivični postupak zbog: povlačenja tužbe žrtve, strah žrtve od nasilnika, odbijanja svjedočenja i slično. Centar za socijalni rad pruža i pravnu pomoć u situacijama: kada je to potrebno žrtvama za razvod braka, dobijanje starateljstva nad djecom, dobijanja određenog primanja (alimetacije), kako dobiti zabranu pristupa od nasilnika.

Šarić (2012, str. 235, 236) decidno objašnjava zadatke i uloge centra za socijalni rad kao organa socijalne zaštite.

Zadaci i uloge Centra za socijalni rad su:

- 1) pružanje pomoći pojedincu i grupama koji su se našli u stanju socijalne potrebe
- 2) zaštita djeteta, djece bez jednog roditelja ili oba roditelja
- 3) porodična zaštita, mirenje bračnih drugova, bračno savjetovanje, povjeravanje malodobne djece na brigu i vaspitanje
- 4) zaštita civilnih žrtava rata
- 5) rad sa maloljetnicima, odgojno zanemarenim i zapuštenom djecom
- 6) sprovođenje disciplinskih i odgojnih mjera po nalogu Suda
- 7) prihvatna stanica za maloljetnike i akutne slučajeve
- 8) zaštita invalidnih lica i djece sa posebnim potrebama
- 9) smještaj u ustanove socijalne zaštite
- 10) preventivni rad u suzbijanju alkohola i narkomanije
- 11) evidentiranje socijalnih pojava, socijalnih problema i slučajeva
- 12) planiranje programa mjera za rješavanje i suzbijanje socijalnih pojava
- 13) koordinacija i saradnja sa svim subjektima na području općine i kantona
- 14) upoznavanje lokalne zajednice sa programima Centra za socijalni rad sa postignutim rezultatima
- 15) edukacija socijalnih radnika;

Centar za socijalni rad u svom svakodnevnom radu prvenstveno koristi:

- 1) Zakon o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodica s djecom
- 2) Porodični zakon
- 3) Zakon o zaštiti od nasilja u porodici
- 4) Zakon o upravnom postupku
- 5) Krivični zakon sa posebnim osvrtom na maloljetničku delikvenciju
- 6) Zakon o parničkom postupku;

Korisnici socijalne zaštite, prema Zakonu o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom, su lica koja se nalaze u stanju socijalne potrebe i to:

- 1) djeca bez roditeljskog staranja
- 2) odgojno zanemarena djeca
- 3) djeca čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama
- 4) lica sa invaliditetom i lica ometena u fizičkom ili psihičkom razvoju
- 5) materijalno neosigurana i za rad nesposobna lica
- 6) stara lica bez porodičnog staranja
- 7) lica sa društveno-pravno negativnim ponašanjem

- 8) lica i porodice u stanju socijalne potrebe, kojima je uslijed posebnih okolnosti potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite;

Prava iz socijalne zaštite uključuju:

- 1) novčana i druga materijalna pomoć
- 2) osposobljavanje za život i rad
- 3) smještaj u drugu porodicu
- 4) smještaj u ustanove socijalne zaštite
- 5) usluge socijalnog i drugog stručnog rada
- 6) kućna njega i pomoć u kući;

Da bi uspješno izvršavao svoje zadatke i uloge centar za socijalni rad mora uspješno saradivati sa drugim institucijama na svim nivoima vlasti (poput općinskih i kantonalnih vlasti, školama, nevladinim organizacijama, policijom i slično).

Uspješno saradivanje sa drugim institucijama podrazumijeva: prikupljanje informacija o nasilju u porodici, provjera tih informacija, obavještanje nadležnih organa, pružanje pomoći žrtvi/žrtvama i slično. U tom smislu centri za socijalni rad saraduju sa sljedećim institucijama:

Saradnja Centra za socijalnu zaštitu sa školama:

Ova saradnja mora biti uspješna jer na osnovu određenog ponašanja djeteta može se ustanoviti da ima određene probleme koje mogu biti vezano za nasilje u porodici.

To ponašanje može biti poput:

- 1) nepristojnog ponašanja,
- 2) prevelika povećenost od društva
- 3) slabljenje ocjena i slično;

Saradnja Centra za socijalnu zaštitu sa zavodima zapošljavanja:

Zavod za zapošljavanja na osnovu prijedloga Centra za socijalnu zaštitu može omogućiti prednost osobama koje su razvedene ili u procesu razvoda a nemaju nikakvih primanja da se zaposle kao i djeci koja su iz popravnih domova da se omogući kvalitetna obuka kao i zapošljavanje i omogućavanje sticanje radne navike i omogućavanje egzistencije.

Saradnja centra za socijalnu zaštitu sa privrednim subjektima:

Centar je upućen na saradnju sa privrednim subjektima po nizu pitanja. Ova saradnja je naročito potrebna sa onim privrednim subjektima u kojima ne postoje stručne službe za socijalni rad.

Centar može pružiti stručnu pomoć u izradi akcionog socijalnog programa proizvođača, dnevna migracija i njen uticaj na povrede i produktivnost rada, prijem radnika, problemi vezani za zaposlene majke i sli. Ta saradnja naročito može biti uspješna u onim slučajevima kada se radi o zajedničkom poduzimanju akcija na području jedne komune ili mjesne zajednice. (Šarić, 2012, str. 245).

Saradnja centra za socijalnu zaštitu sa mjesnim zajednicama:

Kako bi se problemi u pružanju pomoći porodicama kao i rješavanja problema oko socijalnih pitanja mogli rješavati uspješno Centar za socijalnu zaštitu mora imati uspješnu saradnju sa mjesnim zajednicama. Mjesne zajednice omogućavaju podatke u vezi porodica kojima je potrebna pomoć i koji su socijalni slučaj a mjesne zajednice im ne mogu pomoći jer proizilazi njene nadležnosti koje su zakonom određene.

Saradnja Centra za socijalnu zaštitu sa zdravstvenim institucijama:

Na potrebu uvođenja socijalnog rada u zdravstvenim ustanovama ukazano je još davno. Prateći razvoj stanja i ozdravljenja pojedinih bolesnika, uviđalo se naime da za uspješno ozdravljenje nisu dozvoljene samo medicinske mjere i terapije. Oslanjanje samo na te mjere nije davalo uvijek očekivane rezultate, odnosno rezultati nisu uvijek bili adekvatni uloženom trudu i naporima na liječenju bolesnika.

Pored toga, povrede i bolesti ne ograničavaju se samo na oštećenost pojedinih organa ili dijelova tijela, nego se odražava i na psihi, i socijalnim i ekonomskim prilika oštećene ličnosti. Zbog toga medicinski rad treba biti upotpunjen radom drugih stručnjaka, a naročito radom socijalnih radnika. (Šarić, 2012, str. 246).

11.3.Zdravstvene ustanove

Zdravstvene ustanove dužne su pružiti žrtvi zdravstvenu njegu kako bi zaštitili tjelesno i psihičko zdravlje žrtve. Prilikom dolaska u zdravstvenu instituciju, zdravstveni radnik dužan je da razgovorom otkrije na koji način su nastale povrede i ko ih je uzrokovao, kao i okolnosti usljed čega su nastale povrede na žrtvi. Povrede fizičke i psihičke prirode utiču na sve aspekte zdravlja žrtve i one mogu biti kratkotrajne ali u većini situacija budu dugotrajne.

Kako bi zaštitili žrtvu postoje određeni pravni postupci koji se primjenjuju, a što uključuje sljedeće.

Pravni osnov za postupanje zdravstvenih ustanova u slučajevima nasilja u porodici:

U Zakonu o zdravstvenoj zaštiti (Službene novine Federacije BiH", broj 46/2010 i 75/2013) utvrđeno je postupanje zdravstvenih institucija u slučajevima u nasilju u porodici.

Zakon o zdravstvenoj zaštiti određuje u članu 12. određuje da se „pod jednakim uvjetima na nivou Federacije BiH ostvaruje zdravstvena zaštita stanovništva i grupacija koje su izložene povećanom riziku te socijalno ugroženog stanovništva“. Tako se pod ovim vidom zdravstvene zaštite navodi i „zdravstvena zaštita žrtava nasilja u zajednici koje nisu zdravstveno osigurane po nekom drugom osnovu, saglasno propisima koji uređuju status žrtava nasilja u zajednici.“

U skladu sa Zakonom o pravima, obavezama i odgovornostima pacijenata ostvaruje se pravo pacijenta na hitnu medicinsku pomoć koje nije moguće uvjetovati statusom zdravstvenog osiguranja. Saglasno članu 7. Zakona pacijenta, koji je žrtva nasilja u porodici ili je pacijent djeteta koje je žrtva nasilja, ostvaruje pravo na zdravstvenu zaštitu, koje uključuje i zbrinjavanje i liječenje posljedica nasilja na fizičko, mentalno i reproduktivno zdravlje.

I sticanje zdravih životnih navika, kao i informacije o rizičnim ponašanjima i štetnim faktorima životne i radne okoline, koji mogu imati negativne posljedice po zdravlje (član 40.stav 1). Pacijent koji je žrtva nasilja u porodici ili je pacijent djeteta koje je žrtva nasilja, saglasno propisima o zaštiti od nasilja u porodici, ostvaruje pravo na preventivne mjere i informacije s ciljem očuvanja fizičkog i psihičkog zdravlja, saglasno posebnim propisima iz ove oblasti (član 40.stav 6).

Donesena je naredba o standardnim i normativima zdravstvene zaštite iz obaveznog zdravstvenog osiguranja u Federaciji Bosne i Hercegovine, koja donosi novi set usluga, a između ostalog prepoznate su i nove usluge u zajednici, što je primjenjivo i za određene

potrebe žrtava. Također, uvedeno je savjetovanje vezano za zlostavljanje kao posebna usluga koja uključuje savjetovanje o nasilju u porodici, seksualnom zlostavljanju i drugim oblicima zlostavljanja, i to u okviru zaštite mentalnog zdravlja i usluga iz domena savjetovanja i psihoedukacije. Nadalje, u uslugama iz domena psihološke i psihosocijalne procjene (u zaštiti mentalnog zdravlja) predviđena je i usluga procjene rizika, koja se, između ostalog, odnosi i na procjenu rizika od drugih, kao što je nasilje u porodici, seksualno zlostavljanje, zanemarivanje i sl. Osim toga, savjetovanje vezano za zlostavljanje prepoznato je kao posebna usluga i na sekundarnom nivou zdravstvene zaštite, kroz psihijatrijske usluge.

U skladu sa članom 31. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, žrtva nasilja u porodici ima pravo na osiguranje osnovnih životnih potreba, između ostalog i u pogledu neophodnog zdravstvenog zbrinjavanja. Zaštite žrtva nasilja u porodici, u smislu zdravstva, osigurava se u skladu sa važećim zakonima koje propisuje pravo na zdravstvenu zaštitu i zdravstveno osiguranje.

Žrtva nasilja u porodici u sistemu zdravstva se tretira kao pacijent, odnosno korisnik usluga. Slijedom toga, sve obaveze zdravstvenih ustanova prema pacijentima jednako su primjenjive na postupanje sa žrtvama.

Zdravstveni radnici, koji obavljaju svoje dužnosti saznaju za učinjene radnje nasilja u porodici, dužni su odmah po saznanju prijaviti učinjene radnje nasilja u porodici nadležnoj policijskoj upravi, saglasno članu 8. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici.

Pravilnik o načinu provođenja zaštitnih mjera za počinioce nasilja u porodici koje su u nadležnosti policije sadrži o brazac za prijavu nasilja u porodici, koji primjenjuju i zdravstveni radnici.

Zakon o liječništvu („Službene novine“ Federacije BiH, br. 56/2013), također, propisuje članom 35. Da je liječnik dužan, prilikom pregleda i pružanja liječničke djelatnosti, pri sumnji na zapuštanja i zlostavljanja djece i maloljetnika, odnosno na nasilje u porodici, upozoriti odgovorne organe, obazrivo čuvajući privatnost i interes djeteta, odnosno žrtve nasilja u porodici. Osim toga, saglasno članu 43. Liječnik je obavezan podnijeti prijavu policiji ili nekom drugom nadležnom državnim organu kada tokom obavljanja liječničke djelatnosti posumlja da je smrt ili tjelesna ozljeda pacijenta nastala nasilnim putem, u skladu sa odredbama propisa o krivičnom postupku.

Liječnik je prijavu iz stava 1. ovog člana obavezan podnijeti i kada posumlja da je djetetu, maloljetnoj odnosno nemoćnoj osobi zdravstveno stanje ugroženo zbog grubog

zanemarivanja od strane osobe koja je dužna da se stara o njoj, kao i onda kada postoje znakovi bilo kojeg vida zlostavljanja od člana porodice ili druge osobe.

Bitno je naglasiti da je izricanje zaštitnih mjera zasnovano upravo na prijavljivanju nasilja u porodici nadležnoj policijskoj upravi, čime počinje formalni postupak provođenja zaštite žrtve od nasilja u porodici.

U sektoru zdravstva provode se dvije vrste zaštitnih mjera, i to:

- 1) zaštitna mjera obaveznog liječenja od ovisnosti počinioca nasilja u porodici i
- 2) zaštitna mjera obaveznog psihosocijalnog tretmana počinioca nasilja u porodici

(Hrnčić i Bećirović, 2018, str. 41, 42, 43).

Možemo reći da je nasilje u porodici jedan dio zdravstvenog problema kojim se svakodnevno suočavaju zdravstveni radnici, kao i da imaju određene procedure kako bi otkrili da li se nasilje zaista desilo ili nije.

Te procedure su sljedeće:

- 1) rutinsko ispitivanje osobe zbog sumnje da je počinjeno nasilje u porodici nad njom
- 2) ispitivanje osobe koja je došla pod povredama (teške tjelesne povrede, modrice i slično) koje iniciraju da su se desilo nasilje u porodici;

Kada se završi rutinsko ispitivanje o nastalim povredama nad žrtvom, medicinski radnici bi trebali trebali bi izvršiti ljekarski pregled i pružiti medicinsku njegu ako je to potrebno.

U sljedećim stavkama nam je detaljno objašnjeno na koji način se trebaju ponašati zdravstvene ustanove (medicinski radnici) koji utvrde da se desilo nasilje u porodici nad određenom osobom:

Prva linija podrške:

- 1) ne osuđivati žrtvu nasilja u porodici, pružiti joj podršku i potvrditi ono što ona kaže
- 2) pružiti praktičnu njegu i podršku koja odgovara potrebama žrtve, a ništa joj ne nameće
- 3) pitati za historiju nasilja, pažljivo saslušati, ali ne prisiljavati žrtvu da govori (treba biti pažljiv kada se razgovara o osjetljivim pitanjima)
- 4) pomoći žrtvi da dobije informaciju o resursima, uključujući pravne i druge usluge koje žrtva može smatrati korisnim
- 5) pomoći žrtvi da poboljša vlastitu sigurnost i sigurnost svoje djece, ukoliko je potrebno

- 6) pružiti ili mobilizirati socijalnu podršku
- 7) konsultacije obavljati uz odgovarajuću privatnost
- 8) zadržati povjerljivost te žrtvu obavijesti o ograničenjima u pogledu povjerljivosti (npr. kada postoji obaveza prijavljivanja);

Medicinska anamneza i pregled:

- 1) zamoliti žrtvu da svojim riječima ispriča šta se desilo
- 2) trebalo bi pribaviti detaljan opis nasilja, njegovo trajanje, je li isključivalo korištenje oružja, kao i datum i vrijeme inciden(a)ta
- 3) treba imati na umu da neke žrtve mogu svjesno izostaviti neugodne detalje incidenta
- 4) provjeriti druge simptome koji mogu ukazivati na oblik nasilja (npr. dehidracija, pothranjenost)
- 5) nakon uzimanja anameze, zdravstveni radnik trebao bi obaviti kompletan pregled (cijelog tijela, uključujući i genitalije, zbog mogućeg seksualnog nasilja), (preporuka br.11 WHO-a), uz poštivanje sljedećih općih principa
- 6) obrazložiti ljekarski pregled, objasniti šta on podrazumijeva, zašto i kako se obavlja, kako sam pregled ne bi prerastao u još jedno traumatično iskustvo. Pored toga, pacijentici treba dati priliku da postavlja pitanja
- 7) pitati pacijenticu želi li da je pregleda doktorica (osobito u slučajevima seksualnog nasilja)
- 8) ne ostavljati pacijenticu samu (npr. dok čeka pregled)
- 9) zamoliti je da skine svu odjeću i obuče ogrtač za pregled kako bi se mogle uočiti skrivene povrede
- 10) kada se pregledaju dijelovi tijela zbog fizičkih znakova nasilja u porodici, prvo pregledati otkrivene dijelove, a potom ljubazno zatražiti od žrtve da otkrije i ostatak tijela zbog pregleda. Ne tražiti od nje da otkrije sve dijelove tijela istovremeno; potpuna razodjevenost za žrtvu može biti ponižavajuća
- 11) pažljivo pregledati dijelove tijela prekrivene odjećom i kosom
- 12) ukoliko je žrtva doživjela seksualno nasilje, izvršiti pregled cijelog tijela – ne samo genitalije i abdomen
- 13) pregledati kako ozbiljne, tako i manje povrede
- 14) zapaziti kako emocionalne, tako i psihološke simptome
- 15) tokom cijelog fizičkog pregleda obavještavati pacijenticu o tome šta ćete sljedeće uraditi i tražiti njenu dozvolu. Uvijek joj dajte do znanja kada i gdje ćete je dotaći. Pokažite joj i objasnite koje instrumente i materijal koristite

- 16) pacijentica može odbiti cjelokupan pregled ili neke njegove dijelove
- 17) dopustiti joj određenu kontrolu nad pregledom predstavlja važan element njenog oporavka;

Kliničko zbrinjavanje povreda i hitna medicinska pitanja:

- 1) tretirati na licu mjesta manje ozbiljne povrede, na primjer, posjekotine, modrice i površinske rane. Sve rane treba očistiti i tretirati po potrebi
- 2) sljedeći lijekovi mogu biti indicirani:
  - antibiotici da bi se spriječilo inficiranje rana
  - antitetanus injekcija ili vakcina (prema domaćem protokolu)
  - lijekovi za ublažavanje bolova, anksioznosti ili nesаницe
- 3) u slučaju seksualnog nasilja pružatelj zdravstvenih usluga trebao bi pružiti sljedeće usluge ili uputiti žrtvu na drugog pružatelja koji ih može pružiti:
  - ispitivanje postojeće trudnoće
  - sprečavanje neželjene trudnoće propisivanjem hitne kontracepcije u roku od 5 dana nakon seksualnog napastovanja, a idealno bi bilo što je prije moguće kako bi se postigao što bolji efekat; Ukoliko se seksualni napad dogodio prije više od 5 dana ili ukoliko hitna kontracepcija nema efekta, žrtvi treba ponuditi mogućnost abortusa, u skladu sa zakonom
  - smanjenja rizika od HIV-a davanjem profilakse nakon izloženosti kod žrtava koje se jave u roku od 72 sata nakon napada
  - profilaksa za seksualno prenosive infekcije (klamidija, gonoreja, trihomonijaza, sifilis)
  - vakcinaciju protiv hepatitisa B bez hepatitisa B imunoglobulina trebalo bi uraditi prema smjernicama u toj oblasti
- 4) pružiti ili mobilizirati socijalnu podršku, ukoliko je potrebno, odnosno na žrtvin zahtjev
- 5) pomoći žrtvi kod sigurnosnog planiranja kako bi poboljšala vlastitu sigurnost i sigurnost svoje djece, ukoliko je potrebno
- 6) planirati i pružiti dalju zdravstvenu zaštitu, ukoliko i kada je potrebno;

Procjena psihološkog/mentalnog zdravlja i vođenje slučaja

U slučaju nasilja od strane partnera ili seksualnog nasilja, preporučene psihološke intervencije dijele se prema momentu intervencije:

- 1) neposredno nakon incidenta nasilja – psihološku podršku trebalo bi pružiti kako bi se odgovorilo na neposredne psihološke potrebe žrtve Psihološka prva pomoć podrazumijeva sljedeće elemente: pružanje praktične skrbi i pomoći kojom se ništa ne nameće; procjenu potreba i problema; pomoć pri zadovoljavanju osnovnih potreba (npr. za hranom i vodom, informacijama); pažljivo slušanje bez prisiljavanja žrtve da govori; pružanje utjehe i smirivanje; pomoć pri povezivanju s informacijama, uslugama i socijalnom podrškom; zaštitu od daljeg povređivanja; davanja pismenih informacija o strategijama za savladavanje ozbiljnog stresa
- 2) do 3 mjeseca nakon traume – nastavak pružanja praktične skrbi i podrške nakon procjene potreba i očekivanja. Primijeniti „pozorno čekanje“ tokom 1 do 3 mjeseca nakon događaja, osim ako je osoba depresivna, ima probleme s alkoholom i drogom, psihotične simptome, suicidalne misli ili tendenciju ka samopovređivanju ili ima probleme pri svakodnevnom funkcioniranju. Ukoliko žrtva ima simptome tipične za period nakon silovanja ili bilo kakve druge probleme u pogledu mentalnog zdravlja uputiti je odgovarajućem pružatelju zdravstvenih usluga specijaliziranom za psihološke/mentalne intervencije
- 3) od isteka 3 mjeseca nakon traume – procijeniti stanje mentalnog zdravlja i riješiti sve utvrđene probleme ili uputiti žrtvu specijalisti;

Prikupljanje dokaza

Dokaze o nasilju trebali bi prikupljati samo pružatelji zdravstvenih usluga koji, prema zakonskoj regulativi i propisima, imaju mandat za tu vrstu procedura i koji su posebno obučeni za tehnike prikupljanja dokaza. Konkretno korake kod prikupljanja dokaza treba dodati, odnosno odrediti, u skladu s protokolima svake zemlje. Tokom ispitivanja treba uzeti i medicinske i forenzičke uzorke. Kada medicinske i pravne (forenzičke) usluge pruža ista osoba u isto vrijeme i na istom mjestu, smanjuje se broj pregleda koje pacijentica mora proći, a na njene potrebe odgovara se na jedan sveobuhvatniji način:

- 1) objasniti u koje se svrhe prikupljaju dokazi i kako mogu biti korisni/značajni
- 2) pitati žrtvu želi li da se uzmu dokazi o nasilju
- 3) osigurati da su informacije o prikupljanju dokaza uvrštene u informirani pristanak, odnosno u medicinsku dokumentaciju
- 4) ukoliko se ne ispune uvjeti za prikupljanje dokaza navedeni na početku ovog dijela, a žrtva izrazi želju da se dokazi prikupe, žrtvu uputiti u najbližu ustanovu koja može

pružiti tu vrstu usluge. Žrtvi dati precizne informacije o službi koja će joj u tome pomoći

- 5) imati na umu značaj prikupljanja dokaza što je prije moguće u određenim situacijama nasilja (npr. kod seksualnog nasilja)
- 6) objasniti šta bi trebalo uraditi, a šta izbjegavati da bi se dokazi sačuvali/da se ne bi uništili (npr. izbjegavati kontakt s vodom, promjenu odjeće)
- 7) uvjeriti žrtvu u povjerljivost informacija/dokaza
- 8) smanjiti rizik od traume i gubitka vremena objedinjavanjem medicinske i forenzičke procedure, ukoliko je moguće;

Vođenje medicinske dokumentacije sastavni je dio stručnog medicinskog rada i neophodna djelatnost za zaštitu zdravlja pojedinca, porodice i cjelokupnog stanovništva, što je svrha liječničke djelatnosti. Zdravstveni radnici u primarnoj zdravstvenoj zaštiti treba da pravovremeno evidentiraju i dokumentiraju nasilje, kako bi time omogućili prevenciju i ranu intervenciju. Suština nije samo registriranje očiglednog, prijavljenog nasilja nego i sve opservacije o mogućem nasilju, ali u razgovoru sa žrtvom/potencijalnom žrtvom.

Zbog kontinuiteta vođenja, medicinski zapisi mogu upozoriti druge pružatelje zdravstvenih usluga koji kasnije budu primali pacijenticu na njeno iskustvo sa nasiljem i tako im pomoći u pružanju odgovarajuće daljnje zaštite.

Kao međunarodni standard za šifriranje bolesti, povreda i uzroka smrti ,koristi se Međunarodna klasifikacija bolesti, povreda i uzroka smrti MKB/ICD, trenutno je 10. revizija kao stručni standard (ICD-10).

Kategorija T74 eksplicitno se odnosi na zlostavljanje i omogućava registraciju slučajeva nasilja u medicinskoj praksi.

T74 – sindromi zlostavljanja

T74.0 – zapuštanje ili napuštanje

T74.1 – tjelesno zlostavljanje

Pretučen/a:

- Sindrom (slostavljenog) dojenčeta ili bez posebnih obilježja (BPO)
- Bračni sindrom BPO
- T74.2 – spolno zlostavljanje

- T74.3 – psihičko zlostavljanje
- T74.8 – ostali sindromi zlostavljanja

Mješoviti oblici

- T74.9 – sindrom zlostavljanja, nespecifični
- Učinci: zlostavljanje odraslog BPO i zlostavljanje djeteta BPO

Procjena i upravljanje rizikom

Procjena rizika i upravljanje mogu smanjiti nivo rizika. Sigurnosni plan dio je intervencije u datom slučaju i može spriječiti buduće nasilne incidente ili eskalaciju, odnosno izloženost ekstremnim situacijama. Sigurnosni plan razvija se u skladu s faktorima rizika i dostupnim resursima.

Da bi se razvio efikasan sigurnosni plan neophodno je razumjeti faktore rizika u pogledu ponavljanja, odnosno eskalacije nasilja. Što se više faktora utvrdi i poveže sa datim slučajem nasilja, to je veći rizik kojem je žrtva nasilja izložena.

Mogući faktori rizika se utvrđuju:

- 1) prethodni čini/inciđenti nasilja nad žrtvom, djecom ili drugim članovima porodice, historija zlostavljanja, oblici i obrasci, predhodno osuđivanje ili prijavljivanje policiji te korištenje oružja predstavljaju pokazatelje za procjenu opasnosti
- 2) odvojen život i razvod jesu periodi visokog rizika
- 3) ostali članovi porodice na strani su počinioca
- 4) zakonito ili nezakonito posjedovanje i/ili upotreba oružja odnosno prijetnja upotreba oružja
- 5) alkohol i droga mogu izmijeniti ponašanje i dovesti do eskalacije nasilja
- 6) prijetnje, osobito prijetnje ubistvom, moraju se shvatiti ozbiljno
- 7) ekstremno ljubomora i posesivnost
- 8) ekstremno patrijarhalne ideje i stavovi
- 9) proganjanje i psihološko teroriziranje (uhođenje)
- 10) nepoštivanje naloga o zabrani prilaska koje izda sud ili policija
- 11) mogući okidači koji mogu dovesti do iznenadne eskalacije nasilja (promjene u odnosu);

Prije svega treba razviti sigurnosni plan te, ukoliko je potrebno, predložiti upućivanje na druge službe, što treba organizirati uz odgovarajuću sigurnost i bez stigmatizacije:

- 1) lista osoba (prijatelja, komšija) koje se mogu pozvati u hitnim situacijama ili koje mogu pružiti sklonište na nekoliko dana
- 2) identificirati jednog ili više komšija kojima možete reći za nasilje i koje možete zamoliti da pomognu ukoliko primijete neobične događaje u vašem domu
- 3) vježbati kako na siguran način napustiti dom
- 4) spakovati torbu za odlazak i staviti je na mjesto gdje će biti lako dostupna u vandrednim situacijama
- 5) osloniti se na vlastiti instikt i prosudbu. Ukoliko je situacija opasna, razmislite o tome da počiniocu nasilja pružite što želi kako bi se smirio. Imate pravo zaštititi sebe i svoju djecu
- 6) upamtite da vi ne zaslužujete da se nad vama vrši nasilje niti da vam se prijete;

(Hrnčić i Bečirević, 2018, str. 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53).

Ovaj ekstenzivni navod iz izvora imao je svrhu decidno predstaviti korake koje se poduzimaju u institucionalnom postupanju u slučajevima nasilja u porodici gdje zdravstvene ustanove i liječnici djeluju u koordinaciji sa drugim institucionalnim akterima, te nam ovo jasno pokazuje kako se nasilje u porodici tretira kao prvenstveno društveno-pravni problem.

11.4. Odgojno-obrazovne ustanove

Odgojno-obrazovne ustanove imaju veliki uticaj u otkrivanju nasilja u porodici. Kroz vidljive fizičke povrede kao i kroz psihičko odsustvo žrtve može se sumljati u nasilje u porodici. Osoblje koje se nalazi u obrazovnim institucijama zbog svoje uloge koje imaju kod djece prilikom obrazovanja mogu vrlo lako da dođu do saznanja u slučaju ako se dešava nasilju nad djecom.

Razgovorom se može otkriti dal se dešava nasilje u porodici ili ne. U situacijama kada se otkrije nasilje u porodici obrazovno-odgojno institucije dužne su da prijave nasilje i zaštite žrtvu. Kako bi se spriječilo nasilje u porodici koje se vrši nad određenim djetetom, kao i njegovo maltretiranje i zapostavljanje obrazovne ustanove imaju veliku ulogu u tome.

Na pitanje: kako u odgojno-obrazovnim ustanovama prepoznati znakove zlostavljanja?; Hrnčić i Bečirević (2018, str. 66, 67) odgovaraju na sljedeći način:

„Osoblje odgojnih i obrazovnih institucija dužno je prijaviti slučajeve nasilja nad učnikom u svakom pojedinačnom slučaju:

- 1) fizičkog nasilja
- 2) emocionalnog (psihičkog) nasilja
- 3) spolne zloupotrebe
- 4) zanemarivanja i/ili neodgovornog ponašanja roditelja/staratelja;

Pokazatelji fizičkog zlostavljanja – prisustvo modrica i ozljeda kože koje su smještene na osjetljivim mjestima; prijelomi kostiju; ozljede u vidu tragova kaiša, otiska šaka i prstiju, podlivi.

Pokazatelji emocionalnog zlostavljanja – poremećaj ponašanja: povlačenje ili antisocijalno ponašanje, destruktivnost, okrutnost, krađa, neurotski poremećaji: inhibiranost, neuobičajna plašljivost; ekstremna ponašanja; pretjerana popustljivost, ekstremna pasivnost ili agresivnost, prezahtjevnost ili potpuna nezahtjevnost, pokušaji suicida; osjećaj bijesa i maštanje o osveti, samooptuživanje, nepovoljno mišljenje o sebi, svijetu i drugima, osjećaj vlastite nekometentnosti, zastoji u emocionalnom i intelektualnom razvoju.

Pokazatelji spolne zloupotrebe – drastične promjene ponašanja, česta plakanja, povlačenje u sebe; bol, krvarenje; zavodljivo ponašanje neprikladno uzrastu; neobično zanimanje ili znanje o seksu i terminima koji su neprikladni uzrastu; prekomjerna potreba da pere ruke; povrede i modrice koje se redovno javljaju, a za koje dijete ima izgovor; drastične promjene školskog uspjeha.

Pokazatelji zanemarivanja – loša uhranjenost, zapušten fizički izgled, nečistoća odjeće i tijela, napuštanje škole uz pristanak i nagovor roditelja, česta incidentna povređivanja, padovi, gutanje raznih supstanci; nisko samopoštovanje, teškoće u izvršavanju obaveza, niska kontrola bijesa, preuzimanje odgovornosti i brige umjesto odraslih, delikvencija.“

Obrazovne institucije kao i njihovi zaposlenici mogu pružiti veliku pomoć i podršku djeci koja su zlostavljana. Programi podrške u odgojno-obrazovnim ustanovama uključuju (Hrnčić i Bečirević, 2018, str. 64, 65, 66):

Individualne podrška učenja socijalnih vještina, asertivnosti i jačanja samopouzdanja.

Razvoj referalnog mehanizma za podršku u sklopu šire mreže u zajednici.

Primjenjivanje mjera čiji je osnovni cilj:

- 1) stvaranje i njegovanje klime prihvatanja, tolerancije i uvažavanja
- 2) uključivanje svih interesnih grupa (djeca, zaposleni u školi, roditelji, lokalna zajednica) u donošenje i razvijanje programa prevencije
- 3) razvijanja mreže za podršku sa različitim profilima profesionalaca
- 4) provođenje efikasnih i nestereotipnih programa edukacije (dramske aktivnosti, likovno-okupacione radionice, igranja uloga, filmovi, korištenje multimedijalnih materijala itd.)
- 5) konstantno jačanje kompetencija za vršnjačku podršku
- 6) podizanje nivoa svijesti za prepoznavanje nasilja
- 7) definiranje postupaka za zaštitu od nasilja i reagiranja u situacijama nasilja
- 8) informiranje svih interesnih grupa o postupcima zaštite
- 9) unaprijeđivanje kompetencije svih interesnih grupa za uočavanje i rješavanje problema nasilja;

Program zaštite učenika od nasilja treba da bude sastavni dio Školskog razvojnog plana, kao i Programa vrednovanja i samovrednovanja rada škole i da se vremenom usavrše, da prati realne potrebe i mogućnosti škole odnosno lokalne zajednice.

Program treba da ima karakter univerzalnog preventivnog programa – razvijanje i jačanje protektivnih faktora školske sredine, podsticanje humanog socijalnog funkcioniranja učenika, nastavnika i roditelja, kao i reduciranja rizičnih faktora – prije svega u školskoj, ali i u porodičnoj sredini.

Program treba da ima i elemente selektivnog preventivnog programa jer se u pojedinim dijelovima mora fokusirati na djecu kod koje su prisutni specifični rizični faktori, odnosno koja su po potencijalno povećanim rizikom da budu žrtve ili pak akteri nasilničkog ponašanja; djeca bez roditeljskog staranja koja žive u hraniteljskim porodicama, djeca sa posebnim odgojno-obrazovnim potrebama, učenici romske nacionalnosti, učenici koji žive u porodicama sa poremećenim porodičnim odnosima:

- 1) neophodno je i formiranje tima i unutrašnje zaštitne mreže za zaštitu učenika od nasilja
- 2) upoznavanje učenika sa programom zaštite od nasilja
- 3) formiranje vršnjačkog tima za zaštitu učenika od nasilja
- 4) kontinuirano praćenje i savjetodavni rad sa učenicima koji su po potencijalno povećanim rizikom da budu žrtve ili akteri nasilja

- 5) upoznavanje svih roditelja sa Posebnim protokolom i programom za zaštitu djece-učenika od nasilja
- 6) grupni rad sa roditeljima na redovnim i vandrednim roditeljskim sastancima: nasilje u školi i porodici, nemasilna komunikacija i konstruktivno rješavanje konflikta, razvojne potrebe i problemi djece školskog uzrasta
- 7) umrežavanje i saradnja sa relativnim ustanovama lokalne zajednice
- 8) prilikom realizacije nastavnih sadržaja iz pojedinih predmeta učenici se trebaju na direktan ili indirektan način upoznati sa različitim vrstama i oblicima nasilnog ponašanja, kako u okviru vršnjačkih odnosa, tako i u odnosu djeca – odrasli.
- 9) časovi odjeljenskog starješine trebaju podrazumijevati obradu sljedećih sadržaja: dječija prava i dužnosti, norme ponašanja u školi i porodici, nepoželjne osobine učenika, zanemarivanje i zlostavljanje djece, oplemenjivanje među ljudskih odnosa. Učenici se na taj način osposobljavaju da prepoznaju različite oblike nasilja u okruženju, kao i sa načinima zaštite od nasilja;

Možemo reći da obrazovne institucije su veoma važne za otkrivanje i sprečavanje bilo kakvog nasilja nad djecom koje se dešava ili može se dešavati. Svakodnevni rad njihovih uposlenika sa učenicima može otkriti određeni vid nasilja nad njima koji se dešava od strane nekog člana porodici ili druge osobe.

U slučajevima kada se dobiju podaci da se dešava nasilje nad djetetom uposlenici imaju određene smjernice (Smjernice za postupanje u slučaju nasilja nad djecom, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 56/13) koje mogu poduzeti, a koje uključuju:

- 1) ukoliko je dijete/učenik ozlijeđeno u mjeri koja zahtijeva medicinsku intervenciju ili pregled, treba odmah pozvati policiju i službu hitne medicinske pomoći ili na najbrži mogući način, koji ne šteti zdravlju djeteta, otpratiti ili osigurati djetetu pratnju stručne osobe (dvije osobe) do doktora i sačekati njegovu preporuku o daljnjem postupanju (poštovati spol djeteta pri odabiru pratnje)
- 2) hitno obavijestiti direktora škole, koji će odmah obavijestiti roditelje (staratelje) djeteta. U slučajevima kada se sumlja da je jedan od roditelja ugrozio dijete, osim primarne zaštite zdravlja djeteta, potrebno je obavijestiti nadležni centar za socijalni rad, te dalje postupati prema obavljenim konsultacijama sa stručnim radnicima centra
- 3) u slučaju sumnje da je nad djetetom počinjeno neko od djela nasilja, potrebno je obavijestiti policiju

- 4) direktor i pedagog škole sastavit će službenu zabilješku o prijavi nasilja, te o poduzetim aktivnostima, razgovorima, izjavama i svojim opažanjima, koju će na zahtjev dostaviti drugim nadležnim tijelima. Službenu zabilješku sastavlja i potpisuje stručna osoba koja je „otkrila“ slučaj, dok direktor škole izrađuje i potpisuje službeni popratni akt
- 5) školi se preporučuje da čuva navedene akte u vlastitoj arhivi do djetetovog punoljetstva.“ (Hrnčić i Bečirević, 2018, str. 68).

Također, određene radnje tiču se pedagoško-psihološke službe u školama, te tim za zaštitu učenika od nasilja (ukoliko je formiran), a koji:

- 1) pokreće proces zaštite djeteta, reagira odmah
- 2) obavještava odjeljenjskog starješinu i saraduje sa njim
- 3) po potrebi obavlja razgovore sa roditeljima
- 4) pruža pomoć i podršku učenicima i nastavnicima
- 5) razmatra slučaj i osmišljava zaštitne mjere
- 6) po potrebi obavlja konsultacije i saraduje sa drugim ustanovama
- 7) informira i saraduje sa upravom škole;

Učenici ako uoče znakove nasilja

- 1) traže pomoć predmetnih i dežurnih nastavnika
- 2) prijavljuju odjeljenjskom starješini
- 3) po potrebi prijavljuju PP službi, upravi i timu
- 4) učestvuju u mjerama zaštite; (Hrnčić i Bečirević, 2018, str. 68, 69).

Kroz navede odlomke iz korištenih izvora, prvenstveno Hrnčić i Bečirević (2018) sam pokušao objasniti na koji način mogu obrazovne institucije da djeluju i kako da zaštite žrtvu iako zaštita žrtve u određenim situacijam ne bude djelotvorna jer se nasilje u porodici kasno otkrije ili se nikako ne otkrije pa se dešavaju nepopravljive štete poput ubistava ili samoubistava.

11.5. Pravosudna tijela

Pravosudna tijela dužna su što učinkovitije iskoristiti pravne propise kako bi zaštitili žrtvu od nasilja u porodici. Pravosudna tijela ne mogu ništa da poduzmu ako nemaju saznanja za

nasilje u porodici koje se dešava i ako ono nije prijavljeno. Tim više obaveza policijskih i drugih iznad navedenih organa da prijave djela nasilja u porodici kako bi se isti procesuirali u organima tužilaštava i sudova.

U većini slučajeva u nasilju u porodici se štiti i trpe se nesagledive posljedice. Nedostatak adekvatnog prijavljivanja koje onemogućuje postupanje pravosudnih organa daje nasilju u porodici kao društveno-pravnom problemu društveno-pravnu dimenziju.

Imamo više načina prijave nasilja u porodici, neke od njih su poput:

- 1) žene prijave muževe nadležnim organima zbog nasilja u porodici
- 2) muževi prijave žene nadležnim organima zbog nasilja u porodici
- 3) djeca prijave roditelje nadležnim organima zbog nasilja u porodici
- 4) roditelji prijave djecu nadležnim organima zbog nasilja u porodici
- 5) stariji članovi porodice prijave mlađe članove porodice nadležnim organima zbog nasilja u porodici
- 6) komšije, kolege, prijatelji prijave nasilje koje se dešava u porodici i slično;

Pravosuđe ima veliku ulogu u sprečavanju nasilja u porodici i njegova uloga je decidno objašnjenja u djelu Hrnčića i Bečirevića (2008, str. 21, 22).

„Zakonodavstvo Federacije Bosne i Hercegovine posvetilo je značajnu pažnju zaštiti od nasilja u porodici. U tom smislu govorimo o dva zasebna normativna okvira koji na različit način definiraju mehanizme zaštite od nasilja u porodici. Prvi zakonodavno-pravi ovir ostvaruje se kroz odredbe Zakona o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, (Službene novine Federacije BiH, br: 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09, 12/10, 8/13 i 59/14) kao procesnog zakona i Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine, (Službene novine Federacije BiH, br. 36/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14 i 46/16) kao materijalnog zakona. Krivični zakon Federacije BiH u članu 222. Propisuje obilježja krivičnog djela nasilja u porodici i to na sljedeći način:

Član 222.

Nasilje u porodici

- (1) Ko nasiljem, drskim ili bezobzirnim ponašanjem ugrožava mir, tjelesnu cjelovitost ili duševno zdravlje člana svoje porodice, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.
- (2) Ko krivično djelo iz stava 1. ovog člana počini prema članu porodice s kojim živi u zajedničkom domaćinstvu, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.
- (3) Ako je pri činjenju krivičnog djela iz st. 1. I 2. ovog člana upotrebljeno oruđe ili drugo sredstvo prikladno da teško ozlijedi tijelo ili naruši zdravlje, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.
- (4) Ako je krivičnim djelom iz st.1. do 3. Ovog člana član porodice teško tjelesno ozlijeđen ili mu je zdravlje teško narušeno, ili ako je krivično djelo iz st.1. do 3. ovog člana počinjeno prema djetetu ili maloljetniku, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do pet godina.
- (5) Ako je krivičnim djelom iz st. 1. do 4. ovog člana prouzrokovana smrt člana porodice, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od dvije do petnaest godina.
- (6) Ko usmrti člana porodice kojeg je predhodno zlostavljao, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.“

Isti autori (2018, str. 22, 23, 24) navode sljedeće:

Dakle, krivično zakonodavstvo u Federaciji BiH je ovom društveno-pravnom opasnom ponašanju dalo status krivičnog djela, te kroz propisivanje njegovih obilježja, kao i krivičnih sankcija, ostvaruje preventivnu i represivnu funkciju krivičnog zakonodavstva.

Utvrđivanje krivnje za počinjenje ovog krivičnog djela provodi se u okviru Zakona o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine kojim je propisana jasna nadležnost postupajućeg tužilaštva, kao i nadležnog suda. Uzimajući u obzir složenost postupka propisanog odredbama ovog zakona kao i veći broj faza u njegovoj realizaciji, potrebno je osvrnuti se na najznačajnija prava i obaveze tužilaštva.“

Osnovna prava i obaveze tužilaštva definirana su u odredbi člana 45. Zakona o krivičnom postupku koji glasi:

Član 45.

Prava i dužnosti

- (1) Osnovno pravo i osnovna dužnost tužioca je otkrivanje i progon počinioca krivičnih djela koja su u nadležnosti suda.
- (2) Tužilac ima pravo i dužan je:
  - a) odmah po saznanju da postoje osnovi sumnje da je počinjeno krivično djelo poduzeti mjere s ciljem njegovog otkrivanja i provođenja istrage, pronalaženja osumnjičenika, upravljanje i nadzora nad istragom, kao i radi upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih osoba vezanim za pronalaženje osumnjičenika i prikupljanje izjava i dokaza,
  - b) provesti istragu u skladu sa ovim zakonom
  - c) Dati imunitet u skladu sa članom 98. ovog zakona,
  - d) Zahtjevati dostavu informacija od državnih tijela, proizvođača, pravnih i fizičkih osoba u Federaciji,
  - e) Izdati pozive i naloge i predložiti izdavanje poziva i naloga u skladu sa ovim zakonom,
  - f) Naložiti ovlaštenoj službenoj osobi da izvrši nalog koji je izdao sud u skladu sa ovim zakonom,
  - g) Utvrditi činjenice potrebne za odlučivanje o imovinsko-pravnom zahtjevu u skladu sa članom 211. ovog zakona i o oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom u skladu sa članom 413,
  - h) Predložiti izdavanje krivičnog naloga u skladu sa članom 350. ovog zakona
  - i) Podići i zastupati optužnicu pred sudom,
  - j) Podnositi pravne lijekove,
  - k) Obavljati i druge poslove određene zakonom.
- (3) U skladu sa st. 1. i 2. Ovog člana, sva tijela koja sudjeluju u istrazi dužna su o svakoj poduzetoj radnji obavijestiti tužioca i postupiti po svakom njegovom zahtjevu.

Hrnčić i Bečirević (2008, str. 24, 25, 26, 27) smatraju kako se prava i obaveze tužioca u provođenju aktivnosti utvrđivanja krivične odgovornosti za počinjenje krivičnog djela nasilja u porodici ostvaruju se kroz opću odredbu o pravima i dužnostima tužioca, kao i za sva druga krivična djela u Federaciji BiH, te da se njegova uloga može posmatrati kroz tri osnovne faze i to:

- 1) postupanje u fazi prijave krivičnog djela

- 2) postupanje u istrazi
- 3) postupanje u postupku optuženja;

Nakon provedene istrage tužilac, u slučaju da nađe da je stanje stvari dovoljno razjašljeno, podiže optužnicu zbog krivičnog djela nasilja u porodici ili u suprotnom, ako utvrdi da prijavljeno djelo nije krivično djelo ili da nema dovoljno dokaza, donosi naredbu o obustavi istrage. U postupku optuženja do okončanja postupka tužilac će zastupati optužnicu i izvoditi dokaze koji su prikupljeni u toku istrage, posebno obraditi pažnju na svjedočenja žrtve i njenu potrebu za pripremom i zaštitom, te naglašavati postojeće okolnosti na strani osumnjičenog, odnosno optuženog. Uloga tužioca se, također, ostvaruje kroz podnošenje pravnih lijekova i obavljanje drugih poslova određenim zakonom.

U odnosu na ulogu suda u utvrđivanju krivične odgovornosti za počinjenje krivičnog nasilja u porodici treba naglasiti da je ista definirana Zakonom o krivičnom postupku Federacije BiH i ostvaruje se na različite načine u ovisnosti od faze postupka. S tim u vezi, a u skladu sa općim pravilima krivičnog postupka, svoju ulogu u funkcionalnom smislu ostvaruju sudija za predhodni postupak, sudija za predhodno saslušanje i sudija pojedinac, odnosno vijeće. U fazi istrage postupa sudija za predhodni postupak u slučajevima kada je to propisano Zakonom o krivičnom postupku Federacije BiH. Sudija za predhodno saslušanje je sudija koji nakon podizanja optužnice postupa u slučajevima kada je to propisano Zakonom o krivičnom postupku Federacije BiH i koji ima ovlaštenja koja pripadaju sudiji za predhodni postupak. Nakon potvrđivanja optužnice, u ovisnosti od zaprečene kazne, pitanje utvrđivanje krivične odgovornosti razmatrat će nadležni sud po sudiji pojedincu ili vijeću.

Drugi normativni okvir u zakonodavstvu Federacije BiH kojim se regulira pitanje zaštite od nasilja u porodici ostvaruje se kroz primjenu Zakona o zaštiti od nasilja u porodici (Službene novine Federacije BiH broj: 20/13). Predmetni zakonski propis predstavlja lex specialis zakon koji sadrži odredbe materijalne i procesne prirode. Ovim zakonom uređuje se zaštita od nasilja u porodici, pojam porodice i nasilja u porodici, vrsta i svrha zaštitnih mjera za osobe koje su počinile radnje nasilja u porodici, način i postupak izricanja zaštitnih mjera, zaštita žrtve od nasilja u porodici, međusobna povezanost svih subjekata koji su u funkciji zaštite od nasilja u porodici.

U procesnom smislu ovaj zakon propisuje poseban postupak za izricanje zaštitnih mjera, koji je, u pravilu, hitan te utvrđuje nadležnost općinskog suda (prekršajno odjeljenje) za razmatranje zahtjeva za izricanje zaštitnih mjera, donošenje odluke o

izricanju zaštitnih mjera kao i druge poslove u skladu sa odredbama ovog zakona. Odredbom člana 7. Zakon propisuje pojam nasilja u porodici na sljedeći način:

Član 7.

U smislu ovog zakona smatrat će se da postoji nasilje u porodici ukoliko postoje osnove sumnje da su učinjene radnje kojim član porodice nanosi fizičku, psihičku ili seksualnu bol ili patnju i/ili ekonomsku štetu, kao i pretnje koje izazivaju strah od fizičkog, psihičkog ili seksualnog nasilja i/ili ekonomske štete kod drugog člana porodice.

Radnje nasilja u porodici ili prijetnje tim radnjama, za koje se izriču zaštitne mjere:

- 1) Svaka primjena fizičke sile na fizički ili psihički integritet člana,
- 2) Svako postupanje jednog člana porodice koje može prouzrokovati ili izazvati opasnost da će prouzrokovati fizičku ili psihičku bol i patnju,
- 3) Prouzrokovanje straha ili lične ugroženosti ili povrede dostojanstva člana porodice ucjenom ili drugom prinudom,
- 4) Fizički napad člana porodice na drugog člana porodice, bez obzira da li je nastupila fizička povreda ili nije,
- 5) Verbalni napad, vrijeđanje, psovanje, nazivanjem pogrđnim imenima, te drugi način grubog uznemiravanja člana porodice od drugog člana porodice,
- 6) Seksualno uznemiravanje,
- 7) Uhođenje i svi drugi slični oblici uznemiravanja drugog člana porodice,
- 8) Oštećenje ili uništenje zajedničke imovine ili imovine u posjedu,
- 9) Upotreba fizičkog nasilja ili prouzrokovanje straha u cilju oduzimanja prava na ekonomsku nezavisnost zabranom rada ili držanjem člana porodice u odnosu zavisnosti ili podređenosti,
- 10) Upotreba fizičkog i psihičkog nasilja prema djeci i zanemarivanje u njihovom odgoju,
- 11) Fizičko i psihičko nasilje prema starim, iznemoglim osobama i zanemarivanje u njihovom njegovanju i liječenju,
- 12) Nasilna izolacija ili ograničenje slobode kretanja člana porodice i
- 13) Propuštanje dužne pažnje i nepružanje pomoći i zaštite članu porodice i pored obaveze po zakonu;

Za razliku od krivičnog postupka u kojem tužilaštvo ima i više nego značajnu ulogu, u postupku izricanja zaštitnih mjera propisanog Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici tužilaštvo svoju ulogu ostvaruje kroz odredbu člana 17.stav 2. Zakona, na način da izuzetno

zahtjev za izricanje zaštitne mjere nadležnom sudu može podnijeti i tužilaštvo kada za to postoje opravdani razlozi. Imajući to u vidu, centralnu ulogu u izricanju zaštitnih mjera i provođenju ovog zakona ima nadležni sud.

U procesnom smislu Zakon, kroz institut žalbe kao redovnog pravnog lijeka, ostvaruje princip dvostepenosti u sudskom odlučivanju, te sadrži detaljne odredbe o rokovima za podnošenje žalbe, sadržaju žalbe, osnovu za žalbu, bitnim povredama postupka, razmatraju žalbe i odlučivanju o žalbi. Suština ovog zakona upravo predstavlja i zaštitu žrtava od nasilja u porodici kroz mehanizam izricanja zaštitnih mjera prema nasilnoj osobi, odnosno osobi koja vrši nasilje u smislu odredbi člana 7. Ovog zakona i koji se vodi neovisno o postupku utvrđivanja krivične odgovornosti za krivično djelo nasilje u porodici.“

Citirajući dijelove zakona pokušao sam objasniti veliku ulogu pravosudnih tijela koja imaju u sprečavanju nasilja u porodici i ako ona zakažu žrtva neće imati nikakve mogućnosti da se zaštiti i to će imati kobne posljedice za nju. Svrha pozitivnopravnih normi i djelovanja organa pravosuđa u oblasti zaštite od nasilja u porodici, kako je objašnjeno iznad, jest upravo zaštita žrtvi, kažnjavanje počinitelja i preventivno djelovanje u cilju rješavanja nasilja u porodici kao društveno-pravnog problema.

12. Zaključak

Kroz historiju smo naučili da uspješna i skladna porodica može sve u životu dok porodica u kojoj ima problema ili se dešava nasilje u porodici ima negativne posljedice po fizičko i psihičko zdravlje žrtve.

Nasilje u porodici traje od kad ljudi žive zajedno i taj problem je veoma teško iskorijeniti odnosno nemoguće ga je iskorijeniti. Svugdje u svijetu se dešava nasilje u porodici, ali negdje je više medijski i društveno-pravno popraćeno a negdje manje.

Sa sigurnošću možemo reći da je nasilje u porodici jedan od osnovnih oblika gdje se najčešće krše ljudska prava zbog čega je ono, kako smo pokazali u ovom radu, ne samo društveni nego i društveno-pravni problem.

Ovaj problem prodire u sve sfere našeg društva kao što su ekonomske, društvene, kulturne i krše se ljudska prava i ljudsko dostojanstvo. Nasilnici na svaki mogući način pokušavaju da vrše pritisak na žrtvu i tako pokazuju svoju moć. Taj pritisak podrazumijeva: fizičko nasilje, psihičko nasilje, ekonomsko nasilje. Ove vrste pritiska sam u svom radu pokušao objasniti na najjednostavniji način.

Nasilje u porodici je problem na koji se ne treba zatvarati oči i ignorisati ga. Kada poznajemo žrtvu nad kojom se dešava nasilje moramo joj biti podrška i pomoći joj na sve moguće načine kako se ne bi osjećala zapostavljeno. Iako ovim sitnim postupcima ne možemo riješiti probleme kao što je nasilje u porodici niti ga iskorijeniti moramo na različite načine pokušavati ga spriječiti kao i umanjiti njegove posljedice. Zbog toga je važno da nasilje u porodici ne razumijevamo samo kao društveni nego i kao društveno-pravni problem. Razlog za to leži u iznimno važnoj potrebi prijavljivanja svih oblika djela nasilja u porodici kao društveno-pravno kažnjivih djela jer je njihovo procesuiranje pred nadležnim organima i subsekventno kažnjavanje snažan mehanizam u rješavanju ovog iznimno važnog društveno-pravnog problema, naročito danas.

Kroz ovaj rad sam pokušao da objasnim nasilje koje se dešava u porodici, koje posljedice nasilja možemo očekivati kao i vrste nasilja koje se dešavaju u porodici. Veoma je teško napisati malo teksta o nasilju u porodici jer postoji mnogo literalnih izvora o ovoj temi kao i mnogo primjera koji se dešavaju svakodnevno u našim životima. Citirajući određene autore

pokušao sam na određeni način objasniti šta znači nasilje u porodici kao i njegovu podjelu. Iako se mnogo autora bavi ovom problematikom možemo reći da je ona i dalje nedovoljno istražena kao i da svaki autor na svoj način definira nasilje u porodici i njegove podjele.

Čini se da se naše društvo suočava sa velikim procentom nasilja u porodici ali problem je u tome što određeni vidovi nasilja u porodici nisu prijavljeni i ne možemo imati tačne podatke o nasilju o porodici, njegovim pojavnim oblicima i raširenosti u našem društvu. Upravo je zbog toga ovaj problem nužno razumijevati ne samo kao društveni nego kao društveno-pravni problem, odnosno uvijek naglašavati institucionalnu dimenziju njegovog rješavanja koje uključuje različite organe postupanja: od policijskih organa, centara za socijalni rad, obrazovnih i zdravstvenih institucija i pravosudnih organa.

Možemo reći da nasilje koje nastaje i porodici i njegove posljedice nisu kratkotrajne nego imaju dugoročne negativne posljedice po porodicu kao i po žrtvu. Te posljedice mogu biti: disfunkcionalna porodica, pretjerana upotreba droga i alkohola, depresija, nisko samopouzdanje.

Niko ne zaslužuje da trpi bilo kakvu vrstu nasilja nad sobom bez obzira kakva je osoba. Da bi spriječili nasilje u porodici potrebno je svi da se zalažemo da spriječimo nasilje u porodici kao i da ne činimo nasilje u porodici. Ukoliko je to nedovoljno, potrebno je da kao društveni akteri inzistiramo na prijavljivanju svih pojava oblika nasilja u porodici kako bi se oni procesuirali u skladu sa odredbama važećeg zakonodavstva.

Zbog povređivanja osnovnih ljudskih prava i dostojanstava kao i vršenja nasilja u okviru domaćinstva, porodičnih veza i partnerskih veza kao i niskih zakonskih kazni možemo reći da je nasilje u porodici jedan od najtežih oblika krivičnog djela. Veoma često se dešava da ova vrsta nasilja postaje učestala kao i da nasilnici sve više vrše nasilje u porodici jer im prolazi i imaju mogućnost da budu povratnici u ovoj vrsti djela. To otkriva drugu dimenziju nasilja u porodici kao društveno-pravnog problema: potrebu za donošenjem jasnijih pozitivnopravnih normi, strožijih sankcija i jačanjem institucionalnih kapaciteta društva koji će se baviti ovim problemom kako bi se isti smanjio.

Postoji mnogo pozitivnopravnih normi koje zabranjuju bilo kako vrstu nasilja u porodici, ali možemo reći da su mrtvo slovo na papiru jer koliko god da su dobro formulirane ako se ne primjenjuju u praksi od njih se nema koristi. Smatram da zakonske kazne koje su određene za nasilje u porodici su veoma blage i zbog toga se nasilnici i dalje ne ustručavaju da vrše nasilje u porodici i dok su zakonske kazne i dalje blage imat ćemo veliki procenat nasilja u porodici

kao i njegov porast. Zakone koje sam naveo u radu koliko su dobri toliko su i loši jer nema dovoljno sredstava kako bi se institucije povezale kao i dovoljno volje da bi se spriječilo nasilje u porodici (bilo koji oblik) jer većina ih zatvara oči i smatra da nije njihova briga. Napominjem još jednom da je ovo druga dimenzija nasilja u porodici kao društveno-pravnog problema, koja zahtjeva veće angažiranje društva u pravcu što primjerenijeg i snažnijeg institucionalnog odgovora na ovaj problem.

Kao jedan oblik spriječavanja nasilja u porodici jeste promovisanje ravnopravnost spolova, zabrana diskriminacije, spolnog uznemiravanja i slično.

Veoma je teško bilo koju vrstu nasilja u porodici spriječiti jer ono traje dugo godina i ostaje neprijavljeno. Kroz rad sam pokušao objasniti na koji način se vrši nasilje i zašto se ono ne može spriječiti. Koliko god da su zakoni dobro formulisani oni ne mogu biti garant rješavanja problema ako su institucije previše spore, potkapacitirane ili nedovoljno angažovane u rješavanju ovog problema ili ako samo nasilje u porodici, u svim svojim u ovom radu navedenim oblicima, ostaje neprijavljeno. Zbog toga je važno nasilje u porodici razumijevati i praktično tretirati ne samo kao društveni nego i kao društveno-pravni problem.

13.Literatura

13.1.Knjige:

1. Ajduković, M., i Pavleković, G., (2004): "Nasilje nad ženom u obitelji", Društvo za psihološku pomoć, Zagreb.
2. Bulatović, A. (2011), Posljedice zlostavljanja i zanemarivanja djece predškolskog uzrasta. Život i škola
3. Čudina Obradović, M. I Obradović, J., (2006), Psihologija braka i obitelji, Zagreb: Golden marketing: Tehnička knjiga.
4. Ćorić, Mustafa, Mujezinović, Jasmina, (2008). Zlate li kako se zaštititi? (Nasilje nad ženama i djecom), Kantonalna javna ustanova „Porodično savjetovalište“ Fondacija lokalne demokratije.
5. Estevez, E., Gongora, N.J. (2009). Adolescent aggression toward parents: factors associated and intervention proposals. Handbook of aggressive behavior research.
6. Flood, Michael, (2012). "He hits, she hits:Assesing debates regarding mens and womens experience of domestic violence", Australian Domestic and Family Violence Clearinghouse seminar, Sydney.
7. Grozdanić, V., Srsen, Z. (2011), Kazneno popravni odgovor na seksualno nasilje, Riječki teološki časopis.
8. Horsburg, A. (2012), Adolescent violence in the home. A scoping study and mapping of Victorian Service, RMT University.
9. Herrenkohl, Todd, I.*et al.*, (2008). "Intersection of Child Abuse and Childrens Exposure to Domestic Violence, "Trauma, Violence and Abuse 9, no. 2.
10. Halilović, Majda, Watson, Callum, Huhtanen, Heather, Socquet-Juglard, Mylene, (2007) RODNE PREDRASUDE U PRIMJENI PRAVA: bosanskohercegovački i međunarodni pravni oviri i praksa, CPU Printing company d. o. o., Sarajevo,
11. Milosavljević, M., (2003): Devijacije i društvo, Beograd, Izdavačka kuća Draganić.
12. Poredoš L. D. ,Jerković S. (2011), Nasilje nad muškarcima.
13. Sedić,Ines, (2016), Nasilje djece nad roditeljima, Sveučilište u Zagrebu,
14. Šarić, Hariz, (2012), Nasilje u porodici, P. N. T. d. o. o. Tuzla, Tuzla.
15. Zlatan, Hrnčić i Fatima, Bećirović (2018). Postupanje u slučajevima nasilja u porodici, Gender Centar Federacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo,

16. Zloković, Jasminka, (2014), Obiteljski diskurs u kontekstu nasilja maloljetne djece nad roditeljima, Filozofski fakultet.
17. Zloković, Jasminka, (2009), Nasilje djece nad roditeljima-Obiteljska tajna?, Filozofski fakultet.
18. Zelebrz, Ema, (2018), Čimbenici negativnog djelovanja obiteljskog odgoja, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, naziv strane: Sažetak.
19. Zloković, Jasminka. (2009), Nasilje djece nad roditeljima_obiteljska tajna?, Rijeka: Grafika Zambelli.
20. Zloković, Jasminka. (2014), Obiteljski diskurs u kontekstu nasilja maloljetne djece nad roditeljima, Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci.

13.2. Web stranice:

1. Boračić-Mršo, Selma (2009). U porastu nasilje djece nad roditeljima, Radio Slobodna Evropa. [Online]. 29.10. Dostupno na: https://www.slobodnaevropa.org/a/nasilje_djeca/1864372.html [pristupljeno: 10. 09. 2020].
2. JAVNA USTANOVA „KANTONALNI CENTAR ZA SOCIJALNI RAD“ SARAJEVO. [Online]. Dostupno na: <http://kcsr.ba> [pristupljeno: 20. 05. 2020].
3. Knez, Turčinović, Marjeta (2020). Emocionalno zlostavljanje: Oblici, posljedice i tretman, Poliklinika za zaštitu djece i mladih grada Zagreba. [Online]. 19. 03. Dostupno na www.poliklinika-djeca [pristupljeno: 20. 05. 2020].
4. Kojović, Maja (2018). Nasilje nad ženama, Zavod za javno zdravstvo Federacije BiH. [Online]. 28. 11. Dostupno na: https://www.zzjzfbih.ba/nasilje-nad-zenama/?fbclid=IwAR2q8KUIJ0fXvBOH8TxVIskPdZ4zKDH5l2Ek137dd-ERpTP1DjveYcR_OQf4 [pristupljeno: 01. 08. 2020].
5. Landeka, Nada (2017) BOLESNA ZALJUBJENOST: Praćenje, progonjenje, uhođenje, maltretiranje ili STALKING, Hazud. [Online]. 06. 06. Dostupno na: <http://www.hazud.hr/bolesna-zaljubljenost-pracenje-progonjenje-uhodenje-maltretiranje-stalking/?fbclid=IwAR3bGQnyy5DrS4es0xWyvbx1GXSYc3WEC4r-leUqxtchOzeENUTImKPYiTU> [pristupljeno: 18. 08. 2020].
6. Braun, Sali (2017) Znaci da ste u vezi sa emocionalnim nasilnikom, Mondo.rs. [Online]. 12. 08. Dostupno na: <https://mondo.rs/Magazin/Ljubav/a1031983/Emocionalno-nasilje-kako-prepoznati->

- emocionalno-nasilje.html?fbclid=IwAR0nDtja9QbhdSM3DmUBTy78ge108JC7pwrnZHOwXvKlrYSZSY72vSvRnIM [pristupljeno: 15. 08. 2020].
7. Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice Kantona Sarajeva. [Online]. Dostupno na: <https://mapapravaiusluga.ba/upozorenje-na-propuste-i-pruzanje-pomoci/?fbclid=IwAR1YspkFHahxXqzbVKYhIxuUz8mJaIBBPUyJQWeAYQrlciNC2cgm5LAr-kU> [pristupljeno: 24. 08. 2020].
  8. National clearinghouse on family violence (2001). Parent abuse:the abuse of parents by their teenage children. [Online]. Dostupno na: http://canadiancrc.com/parent_abuse.aspx [pristupljeno: 20. 09. 2020].
  9. Praktičan život (2014). [Online]. 08. 06Dostupno na: <https://www.prakticanzivot.com/nasilje-djece-i-mladih-nad-roditeljima-10260?fbclid=IwAR3hE3Xf2MnMb-Wj4uA9QfoFjwLHIDOkzTzhclpNTPu5dy6AAAd6JNrpCUX8> [pristupljeno: 11. 09. 2020].
  10. Report of the consultation on child abuse prevention. Geneva. (1999), World Health Organization WHO/HSC/PVI/99. [Online]. Dostupno na: <http://apps.who.int/iris/handle/10665/65900> [pristupljeno: 01. 10. 2020].
  11. Richter, Amelie (2016), Kad se roditelji moraju bojati vlastitog djeteta..., D W Made for minds 2. [Online]. 1. 12. Dostupno na: <https://www.dw.com/hr/kad-se-roditelji-moraju-bojati-vlastitog-djeteta/a-36844592> [pristupljeno: 12. 12. 2020].
  12. Sewwan, Muratović, Hanan, 2009, Nasilje nad djecom u porodici, Minber.bad. [Online]. Dostupno na: <https://minber.ba/nasilje-nad-djecom-u-porodici/?fbclid=IwAR3h9FLPGAMWt4B-pc5wnBvBra0f-Wt55g6lk2GOFIs5ubDnZVgRx3-aSLE> [pristupljeno: 01. 07. 2020].
  13. Sigurna kuća. [Online]. Dostupno na: https://www.sigurnakuca.net/nasilje-nad-zenama/vrste-nasilja/seksualno-nasilje?fbclid=IwAR2FzfOVbFVdwQS7urWI71v-4Nh_EnxvVAuJmPexm5BiuAJDsp964svJMi8 [pristupljeno: 22.08. 2020].
  14. SOS RIJEKA. [Online]. Dostupno na: https://sos-rijeka.org/zasto-neki-ljudi-zele-nauditonima-koji-su-im-najblizi/?fbclid=IwAR0IkVymsZeT0SwXBgQqYHILqVP_VkacdgGcqwojW8-KKdtFdXt4Bsa8Vr8 [pristupljeno: 09. 08. 2020].

15. Sigurna kuća. [Online]. Dostupno na: <https://www.sigurnakuca.net/nasilje-nad-zenama/vrste-nasilja/fizicko-nasilje?fbclid=IwAR3fXklKzyyKPgMNvGACUXRM2WzUPmY-Kq6zWlgiJ9QswG1DldwZzrFaapU> [pristupljeno: 15. 08. 2020].
16. Sigurno mjesto. [Online]. Dostupno na: http://www.sigurnomjesto.hr/savjetovanje/posljedicenasilja/?fbclid=IwAR1p6fLQSIDjkha4CMVYjKbLNvtX_NILzbcIWtsTcuh5UvQ8jb7MXmpvPHo [pristupljeno: 25. 08. 2020].
17. Vrabc, Vela, Ružna strana društva, Narodni zdravstveni list [Online]. Dostupno na: <http://www.zzjzpgz.hr/nzl/74/nasilje.htm> [pristupljeno: 10. 12. 2020].

13.3. Dokumenti:

1. Deklaracija Ujedinjenih naroda o eliminaciji nasilja nad ženama-Službeni dokument Generalne Skupštine UN, Broj 38 (A/47/38),dio 1. Prevela: Slobodanka Poštić, prof.
2. Generalna skupština UN-a, Studije o svim oblicima nasilja nad ženama, izvještaj generalnog sekretara, dokument broja/61/122/Add. 01. 06. 07. 2006. godine, str. 28-30
3. Galić, Nenad Huhtanen, Heather, eds., Priručnik Sudska razmatranja slučajeva nasilja u porodici u Bosni i Hercegovini, Sarajevo: DCAF, 2014, str: 11.
4. Službene novine Federacije BiH, broj: 35/03, 36/03, 37/03, 56/03, 21/04, 28/04, 69/04, 78/04, 18/05, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09, 12/10,32/10, 42/10, 42/11, 8/13, 20/13, 56/13, 95/13, 59/14,63/14, 76/14, 46/16
5. Vodič u postupanju: Nasilje u porodici, 2016, CPU Printing Company d.o.o.Sarajevo, Sarajevo, str. 29,30
6. Vijeće Evrope, Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Istanbul, 11. 05. 2011

IZJAVA o autentičnosti radova

Naziv odsjeka i/ili katedre: Sociologija
Predmet: Nasilje u porodici kao društveno pravni problem

IZJAVA O AUTENTIČNOSTI RADOVA

Ime i prezime: Sociologija
Naslov rada: Nasilje u porodici kao društveni-pravni problem
Vrsta rada: Završni magistarski rad
Broj stranica: 88

Potvrđujem:

- da sam pročitao/la dokumente koji se odnose na plagijarizam, kako je to definirano Statutom Univerziteta u Sarajevu, Etičkim kodeksom Univerziteta u Sarajevu i pravilima studiranja koja se odnose na I i II ciklus studija, integrirani studijski program I i II ciklusa i III ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu, kao i uputama o plagijarizmu navedenim na web stranici Univerziteta u Sarajevu;
- da sam svjestan/na univerzitetskih disciplinskih pravila koja se tiču plagijarizma;
- da je rad koji predajem potpuno moj, samostalni rad, osim u dijelovima gdje je to naznačeno;
- da rad nije predat, u cjelini ili djelimično, za stjecanje zvanja na Univerzitetu u Sarajevu ili nekoj drugoj visokoškolskoj ustanovi;
- da sam jasno naznačio/la prisustvo citiranog ili parafraziranog materijala i da sam se referirao/la na sve izvore;
- da sam dosljedno naveo/la korištene i citirane izvore ili bibliografiju po nekom od preporučenih stilova citiranja, sa navođenjem potpune reference koja obuhvata potpuni bibliografski opis korištenog i citiranog izvora;
- da sam odgovarajuće naznačio/la svaku pomoć koju sam dobio/la pored pomoći mentora/ice i akademskih tutora/ica.

Mjesto, datum
Sarajevo, 11. 06. 2021

Potpis